

РЪКОВОДСТВО КЪМ ИНСТРУМЕНТА ЗА ОЦЕНКА НА ДЕТСКОТО РАЗВИТИЕ

Въведение

За какво служи инструмента за оценка на детското развитие?

Инструментът за оценка на детското развитие (ИОДР) бе разработен с цел да улесни процеса на оценяване на влиянието от деинституционализацията върху детското развитие в дългосрочен план.

Инструментът е предназначен да оценява и измерва развитието на децата, които са били ре-интегрирани от институции в биологичните си семейства или в семействата на близки и роднини, или настанени в друг вид алтернативни услуги (осиновяване, приемна грижа и малък групов дом).

Този инструмент не е предназначен да се използва за случаи по превенция или настаняване на деца в приемна грижа, идващи директно от техните биологични семейства, тъй като те не са били настанявани в институции и следователно не могат да бъдат оценени по отношение на ефектите от деинституционализацията.

ИОДР беше разработен от АРК съвместно с представители на местни партньорски организации – Отдела за закрила на детето, екипа по приемна грижа към сдружение „Самаряни” и услугата малък групов дом.

За какво могат да се използват резултатите?

Резултатите от оценяването имат много потенциални ползи:

- Инструментът помага на социалните работници в: извършването на цялостни оценки на децата; дава им по-добро разбиране за конкретен случай; помага им във взимането на решение в процеса на подготовка на социалния доклад и плана за грижи за детето
- Отчитане към партньори и донори
- Предоставя важни доказателства за резултатите от програмата и възможност тази основана на факти информация да се представя пред различни заинтересовани от процесите на деинституционализация в България и реформирането на системата за грижи страни.

1. От какво се състои ИОДР?

Инструментът обхваща четири основни дяла, всеки от които се отнася до важна област на детското развитие. Дяловете в ИОДР са физическо развитие, интелектуално развитие, развитие на социални умения и поведенческо развитие.

Физическо развитие - способностите на детето да участва в дейности като използва моторно-двигателните си умения.

Интелектуално развитие - способностите на детето да разбира, мисли, запаметява информация и да прави и използва съждения.

Развитие на социални умения - способността на детето да си взаимодейства с другите (върстници и възрастни) във и извън домашната среда.

Поведенческо развитие отнася се до способността на детето да действа и да изразява себе си.

Всеки дял се състои от няколко категории. А всяка категория, от своя страна, съдържа показатели, типични за нея.

Срещу всеки отделен показател в инструмента се поставя оценка по четири бална система за оценяване.

За дяловете Физическо и Интелектуално развитие:

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

Изключително голямо изоставане в развитието означава че детето не може да функционира според възрастта си в категориите, включени в тези дялове и показва изключително физическо и / или умствено изоставане. При среден резултат между 1.0-1.9 за тези дялове всички или повечето области на развитие имат нужда от спешно укрепване.

Известно изоставане в развитието показва, че в някои области на физическото и / или умствено развитие детето не се развива подходящо и показва известно изоставане. При среден резултат между 2.0 – 2.9 за тези дялове много области имат нужда от укрепване.

Близко до средното развитие означава, че детето функционира подходящо за възрастта в дяловете физическо и / или умствено развитие. При среден резултат между 3.0 - 3.9 за тези дялове, не е необходима значителна работа за укрепване на развитието в тези области.

По-високо от средното развитие е оптималното за дяловете физическо и интелектуално развитие. При среден резултат 4.0 детето се развива по-добре от средното ниво за неговата възраст в областите на физическото и / или умствено развитие.

За дял Развитие на социални умения:

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

Значително изоставане в социалните умения означава, че детето не може да функционира според възрастта си в категориите, включени в този дял и показва изключително изоставане в социалните умения. При среден резултат между 1.0-1.9 за този дял всички или повечето области на развитие имат нужда от спешно укрепване.

Известно изоставане в социалните умения показва, че в някои области на социалното развитие детето не се развива подходящо и показва известно изоставане. При среден резултат между 2.0 – 2.9 за този дял много социални области имат нужда от укрепване.

Социалните умения са близки до средните означава, че детето функционира подходящо за възрастта в дяла социално развитие. При среден резултат между 3.0 - 3.9 за този дял много малко области на социалното развитие имат нужда от укрепване.

Социалните умения са по-развити е оптималното за този дял на социално развитие. При среден резултат 4.0 детето се развива по-добре от средното ниво за неговата възраст във всички области на социалното развитие.

За дял Поведенческо развитие:

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

Значителни поведенчески проблеми означава, че детето не може да функционира според възрастта си в категориите, включени в този дял и показва изключително изоставане в поведенческото развитие. При среден резултат между 1.0-1.9 за този дял всички или повечето области на развитие имат нужда от спешно укрепване.

Известни поведенчески проблеми показва, че в някои области на поведенческото развитие детето не се развива подходящо и показва известно изоставане. При среден резултат между 2.0 – 2.9 за този дял много поведенчески области имат нужда от укрепване.

Няма особени поведенчески проблеми означава, че детето функционира подходящо за възрастта в дяла поведенческо развитие. При среден резултат между 3.0 - 3.9 за този дял много малко области на поведенческото развитие имат нужда от укрепване.

Поведенческо развитие напреднало за възрастта е оптималното. При среден резултат 4.0 детето се развива по-добре от средното ниво за неговата възраст във всички области на поведенческото развитие.

Не е подходящо да се събират точките от съответните дялове в един общ резултат, тъй като това не предоставя смислена информация за детското развитие.

2. Процес на провеждане на оценката

Оценяващ екип

Идеалният случай е оценяващия екип да се състои от двама социални работници, за да се осигури минимално отклонение в резултатите и оценката да се осъществи за възможно най-кратко време. Възможно е и един социален работник или психолог да направи оценката. Решението зависи от наличните ресурси.

Предвид настоящата ситуация в Стара Загора, оценката се осъществява от следните социални работници:

- за реинтегрирани и осиновени деца – социалните работници от Отдела за закрила на детето;
- за деца, настанени в приемна грижа – социалните работници от екипа по приемна грижа към сдружение „Самаряни” и
- за деца, настанени в малки групови домове – социалният работник и психолога към услугата малък групов дом.

Интервюто, наблюдението и самите оценки ще бъдат направени от социалния работник, който работи по конкретния случай и познава най-добре детето.

Роли и отговорности на оценяващия екип

Оценяващия екип трябва:

- Да информира хората че ще се прави оценяване.
- Да уговори подходящо време за оценяването.
- Да реши кой ще провежда интервюто с обгрижващия (като основен източник на информация) и кой ще си води бележки, ако оценяващите са двама.
- Да наблюдава оценяваното дете.
- Да събира информация от детето, обгрижващия или негов учител, ако е детето ходи на училище.
- Да попълни оценките в инструмента за оценяване.

Подготовка преди извършването на оценката

- Да планира време и дата за оценката.
- Да предвиди необходимото време за извършването на оценката.
- Да разбере естеството на инструмента.
- Да разбере съдържанието на насоките за водене на интервюто.

Продължителност на оценяването

- Планирайте поне 3 часа за извършването на оценката.

Извършване на оценката

Профилът на детето, ще бъде попълнен от социалния работник на детето от ОЗД. Най-добре е това да става преди самото оценяване.

В началото на оценяването, екипът от оценители трябва да се представи на хората, от които ще получава информация. Трябва да обясни на обгрижващите причината за оценяването – да се измери детското развитие след като детето е настанено в алтернативна грижа (например осиновяване, приемна грижа или малък групов дом).

Първата оценка ще служи като отправна точка за сравняване на резултатите от последващите оценки и ще измерва развитието на детето в момента на оценяването.

Следващите оценки ще позволят да бъде измерена промяната във времето, за да се потвърди предположението на програмата, че де-институционализацията и алтернативните услуги намаляват негативните ефекти на институционализацията върху развитието на детето. Оценките трябва да се правят всяка година.

Събиране на информацията

Трябва да бъдат използвани два метода за събиране на информация.

Наблюдение

Този метод за събиране на информация се използва като внимателно се наблюдава детето, когато е само - как общува с други деца; как общува с възрастни в различна обстановка във и извън дома.

За да се набави подходяща информация чрез наблюдението, ще бъде необходимо детето да се наблюдава за определен период от време (примерно 5 минути) в определена ситуация, напр. детето си играе с други деца или общува с обгрижващите.

По време на наблюдението оценителят (екипът от оценители) трябва да се фокусира главно върху оценяваното дете.

Интервю

Това е основният метод за събиране на информация. Главният интервюиран е обгрижващия на детето. В зависимост от възрастта на детето, неговият/нейният учител може да бъде вторият основен интервюиран.

Видът на интервюто е полу-структурирано. Оценителят задава отворени за дискусия въпроси, които дават на отговарящия сравнителна свобода да говори на теми, свързани с специфични показатели в инструмента. Това позволява на интервюиращия да се концентрира върху специфични теми и въпроси. Отговорите на въпросите ще позволят на оценителите да постави оценки срещу всеки конкретен показател в инструмента.

Примерен въпросник с насочващи въпроси за провеждане на интервюто има на страница 8.

Някои полезни съвети за провеждане на интервюто:

- Създайте непринудена и удобна среда за интервюирания.
- Обяснете в началото на интервюто, че ще бъдат задавани конкретни въпроси, за да се събере информация относно развитието на детето.
- Уведомете хората, че по време на интервюто ще си водите бележки.
- Задавайте по-обща въпроси за съответния дял в началото на интервюто, тъй като по този начин обгрижващия ще ви предостави важна информация.

- Получаването на информация от всяка специфична област изисква задаването на специфични въпроси (виж стр.8).
- Водете си бележки по време на интервюто.
- Не подлагайте на съмнение онова, което интервюирания ви казва. Той ви предоставя полезна информация за развитието на детето.
- Старайте се да не се отклонявате от въпросите като не пропускайте никой от тях.
- По време на интервюто, периодично задавайте на интервюиращия доизясняващи въпроси. Това ще му покаже, че вие го слушате внимателно.
- Преди да завършите интервюто, попитайте интервюирания дали има още нещо, което би искал да ви каже за детето.
- Проверете дали не е бил пропуснат някой въпрос.
- На края на интервюто благодарете на интервюирания за отделеното време и предоставената информация.

3. Вписване на оценките за всеки един от различните показатели

Поставената оценка трябва да е на базата на информацията, събрана от наблюдението и интервютата.

Ако даден показател не е приложим за оценяваното дете, отбележете с „н.п.“. Всички показатели трябва да бъдат оценени с оценка от 1 до 4 или с „н.п.“

За някои от случаите по реинтеграция, поради вида на настаняването, може да не е възможно да се събере цялата необходима информация за определен показател, дори и ако показателят е приложим за оценяваното дете. В такива случаи, тези показатели не трябва да бъдат оценявани с цифрова оценка или „н.п.“ (т.е. квадратчето, където се попълва оценката ще остане празно).

Поставената оценка трябва да е на базата на факти – т.е. само онова, което сте видели и само онова, което ви е било казано от предоставящите информация хора.

Преди да поставите съответната оценка трябва да сте прочели и разбрали нейното описание.

4. Вкарване на информацията в базата данни

След като всички показатели са оценени, информацията се въвежда в базата данни на АРК България за съхранение на данни, статистически анализи (средни стойности) и подготвянето на отчети. Това ще бъде извършвано от служител на АРК България, отговарящ за мониторинга и оценката с подкрепата на екипа в Лондон.

5. Изчисляване на средни стойности за съответните категории и области

Системата за съхраняване и обработка на данните изчислява средни стойности за съответните категории автоматично, когато данните се въведат.

Въпреки това е важно да се знае как се извършват тези изчисления. За да се изчисли средният резултат за една конкретна област се събират оценките за всеки един от показателите в една област и сумата се разделя на броя на показателите от тази област. Показателят „н.п.“ не се включва в изчисленията на конкретния резултат. Пример - област „Самочувствие“ има 6 елемента и ако два от тях са оценени с „н.п.“, тогава сумата се дели на 4 вместо на 6, за да се изчисли средният резултат за тази област.

За да се изчисли средния резултат за един дял се събират средните резултати на всички области, включени в този дял и сумата се дели на техния брой.

Получените средни стойности за една област или един дял трябва да бъдат сравнени с описанието на оценките за съответния дял. Това формира крайната оценка на развитието на детето.

НЕ изчислявайте една средна стойност за всички дялове на детското развитие, защото е безсмислено да се обобщават четири отделни дяла на развитие.

6. Представяне на резултатите от оценяването

Препоръчително е резултатите от оценяването да се представят в графичен и описателен формат.

Графичен формат: подготвя се комбинирана диаграма за всяка една от оценените области на детско развитие. Тази диаграма предоставя една 'моментна снимка' на детското развитие за всеки дял. Това представлява и визуално изобразяване на този дял, където ще има нужда от допълнителна намеса.

Описателен формат: кратък писмен текст за всяка категория, за да се обясни смисъла, вложен зад средната стойност за всяка една област или категория. Описателните отчети са също така и средство да се подчертае напредъка в развитието на детето за отделни елементи.

7. Насоки за водене на интервю

Тези насоки са създадени с цел да се поддържа интервюто структурирано и да бъде сигурно, че всички области в инструмента са покрити.

Физическо развитие (ТРЯБВА ДА СЕ ИМА ПРЕДВИД ВЪЗРАСТТА НА ДЕТЕТО. ВЪПРОСИТЕ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ЗАДАВАНИ НА ОБГРИЖВАЩИЯ)

Общи двигателни умения

- Как се справя детето с движенията? Може ли да подскача на един крак? Да стои на един крак без да губи равновесие?

Фини двигателни умения

- Каква е физическата координация на детето?
- Как се справя с различни дейности, свързани с използване на ръцете? Може ли да строи с помощта на различни предмети? Да прелива течност от един съд в друг? Да завързва връзките на обувките си? Да рисува фигури, картини?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Умения за самообслужване

- Как показва детето основни умения за самообслужване? Може ли да се реше, да си мие ръцете и да се бърше? Може ли да се облича и да закопчава копчетата си без чужда помощ? Може ли да ходи до тоалетна само?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Интелектуално развитие (ТЕЗИ ВЪПРОСИ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ЗАДАВАНИ НА ОБГРИЖВАЩИ И / ИЛИ УЧИТЕЛЯ И ТРЯБВА ДА СЕ ИМА ПРЕДВИД ВЪЗРАСТТА НА ДЕТЕТО)

Любознателност и интерес към ученето

- Как детето показва интереса си към ученето?
- Как участва в дейности, свързани с придобиване на опит за реалния живот с подкрепата на възрастния (напр. готвене и др.)
- Как се концентрира върху задачи? Може ли да изпълнява докрай добре поставени задачи?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Математически умения

- Как се справя детето с математически задачи – да брои, да събира и изважда устно?
- Колко добре познава и може ли да чете и пише числата, символите им и техните названия?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Подреждане и измерване

- Колко добре детето помни дните на седмицата? А месеците на годината?
- Колко добре може да подреди нещата в логическа последователност?
- Колко добре може да сравнява и подрежда предмети като използва подходящи названия?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Езикови умения, грамотност и умения за разбиране

- Как детето отговаря на прости въпроси? А разбира ли команди, състоящи се от две инструкции?
- Как разказва истории? Какво ще кажете за логическата последователност?
- Как предава съобщения от един човек на друг?
- Как задава и отговаря на въпроси?
- Как участва в изпълнението на песнички, стихчета, игри, пиески?
- Колко добре помни своето име, рожден ден, възраст?
- Колко добре знае азбуката?
- Колко добре може да пише отделни думички? А изречения?
- Колко добре може да се изразява с думи ?
- Колко добре познава цветовете?

- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Развитие на социалните умения (ТЕЗИ ВЪПРОСИ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ЗАДАВАНИ НА УЧИТЕЛЯ. ВЪПРОСИТЕ В РАЗДЕЛ 1 МОГАТ СЪЩО ДА БЪДАТ ЗАДАВАНИ НА УЧИТЕЛЯ)

Взаимодействие с други деца

- Как си играе с други деца? Дали изчаква реда си? Дава ли своите неща на другите?
- Може ли да си играе само? Проявява ли въображение в игрите? Можете ли да кажете, че спори последователно, има мнение, което отстоява?
- Как показва сексуалните си предпочитания спрямо други деца?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Взаимодействие с възрастни

- Как си взаимодейства детето с възрастни? Дали инициира контакти? Как осъществява визуален контакт? Дали обича да показва на възрастните какво може?
- Как детето се държи с възрастни? Прекалено приятелски ли се държи с непознати?
- Как се държи детето с Вас (обгрижващия)? Изпробва ли докъде може да стигне и кое до колко му е позволено? Грубо ли се държи когато е сърдито? Търси ли утешение от Вас? Става ли много нервно и прилепващо когато искате да излезете без него?
- Как се държи когато заедно излизате навън? Можете ли да кажете, че държанието и е подходящо на публични места?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Поведенческо развитие (ТЕЗИ ВЪПРОСИ ТРЯБВА ДА БЪДАТ ЗАДАВАНИ НА ОБГРИЖВАЩИЯ)

Започнете с общ въпрос като например: Какво ще кажете като цяло за държанието на детето?

Контролиране на физиологичните нужди?

- Напишква ли се? Нааква ли се? Кога се случва това?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Развитие на съвестта

- Как се държи след като се е държало лошо? Съжалява ли след агресивно поведение или жестокост? Изпитва ли чувство на чина при нарушаване на правила? Прехвърля ли вината върху другите?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Самочувствие

- Как показва своята увереност в себе си? Доволно ли е обикновено след като изпълни конкретна задача? Проявява ли инициатива?

- Как показва увереност когато си взаимодейства с други деца или с възрастни? Изпробва ли нови неща? Как се справя с промените?
- Как изразява желанията си?
- Как се държи когато изпитва ревност?
- Как приема похвали и окуражаване?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Взаимоотношения с другите

- Доверява ли се а другите в подходяща степен? Участва ли в групови дейности?
- Прима ли някой друг да се грижи за него/ нея? Дали се чувства все едно държи под контрол всяка една ситуация?Способно ли е да се справи и адаптира с промяна в е ежедневиия ритъм?
- Кой му е любимият човек, който се грижи за него? Защо мислите, че е така?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Изразяване на емоции

- Как показва, че може да разпознава чувствата на другите?
- Как изразява щастие, нещастие, тъга?
- Има ли добър апетит? А тъпче ли се с храна?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

Поведение

- По какъв начин Ви помага с домакинската работа?
- Как се отнася към различните вещи в дома?
- Какво ще кажете за спането? Лесно ли го придумвате да си ляга? Събужда ли се през нощта? Има ли кошмари?
- По Ваше мнение, има ли някаква положителна или отрицателна промяна в развитието на детето?

ОЦЕНКА НА ДЕТСКОТО РАЗВИТИЕ: ПРОФИЛ НА ДЕТЕТО

Основна непроменяща се информация за детето:

1. Име на детето:	Собствено име	Фамилия	
2. Номер на случая на детето:			
3. Номер на случая на детето в ОЗД:			
4. ОЗД, извършващо новото настаняване:			
5. Дата на раждане на детето:	Ден:	Месец:	Година:
6. Пол на детето:	Женски	Мъжки	
7. Място на раждане на детето:	Село/ Град:	Община:	Област:
8. Етническа принадлежност на детето:			
8.a Ромска			
8.b Турска			
8.c Българска			
8.d Друга (уточнете)			
9. Колко братя и сестри има детето?			
10. Има ли детето увреждания и други сериозни заболявания? <i>Ако отговорът е 'Не' преминете към въпрос 13. Ако е 'Да' отбележете по-долу това, което съвпада с медицинските сведения за детето.</i>		Не	Да
10.a Слепота			
10.b Забавяне на говорното развитие (почти не говори)			
10.c Глухота			
10.d Синдром на Даун			
10.e Частично или умерено умствено увреждане (поради причини различни от Синдром на Даун)			
10.f Нарушения от аутистичния спектър			
10.g Церебрална парализа			
10.h Физическо увреждане (различно от церебрална парализа)			
10.i Забавяне на растежа			
10.j Епилепсия			
10.k СПИН			
10.l Астма или други хронични респираторни заболявания			
10.m Други сериозни заболявания (освен увреждания) <i>Моля конкретизирайте:</i>			

История и подробности относно настаняването на детето:

11. Име на институцията, от която детето е преместено по програмата за деинституционализация:			
12. Общо време, което детето е прекарало под институционална грижа:	По-малко от 1 година	От 1 до 3 години	Повече от 3 години (уточнете)
<i>Моля запишете имената на всички институции, в които детето е живяло и датите на периода на пребиваване в тях.</i>			
12.a. Институция	От:	До:	
12.b. Институция	От:	До:	
12.c. Институция	От:	До:	
13. Възраст, на която детето е било настанено за пръв път в която и да е институция: <i>Ако детето е било по-малко от един месец, тогава за възрастта да се запише 0 месеца.</i>		Години:	Месеци:
14. Причини за първото настаняване в институция: <i>Отбележете причината, която е първата за попадането на детето в институция според досието на детето в ОЗД.</i>			
14.a Финансови причини или липса на жилище			
14.b Дете, оставено за осиновяване			
14.c Здравословни проблеми или увреждане на детето			
14.d Здравословни проблеми или увреждане на родителите			
14.e Злоупотреба с детето или пренебрегване			
14.f Алкохолна зависимост или домашно насилие			
14.g Изоставено на улицата или на друго място			
14.h Родителите са в чужбина или в затвора			
14.i Други Моля, уточнете:			
15.1 Това първото настаняване на детето ли е откакто е изведено от институцията и е настанено по програмата за деинституционализация?	Да	Не	
15.2 Ако не, отбележете колко настанявания е имало детето откакто е изведено от институцията по програмата за деинституционализация?	Брой:		
16. Дата на реинтеграция или преместване в алтернативно настаняване	Дата:	Месец:	Година:

17. Вид на настоящото настаняване:	
17.a Реинтеграция в биологичното семейство (преминете към въпрос 23)	
17.b Реинтеграция в разширеното семейство (преминете към въпрос 23)	
17.c Осиновяване (Отговорете на въпроси 18-20)	
17.d Приемна грижа (Отговорете на въпроси 18-20)	
17.e Малък Групов Дом (отговорете на въпроси 21-22)	
17.f Друго (уточнете):	

Информация за осиновени деца или настанени в приемна грижа:

18. Етнически произход на семейството/ главния обгрижващ на детето	
18.a Ромска	
18.b Турска	
18.c Българска	
18.d Друга (уточнете)	
19. Местонахождение на настоящото настаняване (община)	
20. Брой братчета и сестричета, настанени заедно с детето (ако има такива)	

Информация за деца, настанени в малък групов дом:

21. Адрес на малкия групов дом	
22. Брой братчета и сестричета, настанени заедно с детето (ако има такива)	

Променяща се информация за детето, актуална към датата на оценяване:

23. Водещ социален работник/ оценител:	Собствено име	Фамилия	
24. Дата на извършване на оценката:	Ден	Месец	Година

25. Име на детето:	Собствено име	Фамилия
---------------------------	---------------	---------

26. Ниво на обучение на детето в момента:			
26.a Не посещава ясла или детска градина			
26.b Ясла			
26.c Седмична ясла			
26.d Детска градина			
26.e Седмична детска градина			
26.f Предучилищна група			
26.g Начално училище		Клас:	
26.h Основно училище		Клас:	
26.i По-висока степен на обучение		Клас:	
26.j Специално обучение (за деца със специални образователни нужди)			
27. Среща ли се детето със своите биологични родители или други роднини и колко често? <i>Отговорете на този въпрос само, ако детето не живее с родителите или роднините си.</i>			
27.a Не се среща с тях			
27.b Рядко се среща (веднъж или два пъти в годината)			
27.c Често се среща (веднъж в месеца или по-често)			
27.d Остава да нощува при семейството/роднините си			
28.1 Каква е височината на детето (cm)			cm
28.2 Какво е теглото на детето (kg)			kg
29. Възраст на детето по време на попълването на оценката			

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 0-1 година

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Общи двигателни умения

1.1. Повдига главичка, когато е легнало по корем	н.п.	1	2	3	4
1.2. Изправя главичка, когато го държат	н.п.	1	2	3	4
1.3. Опитва се да достигне дрънкалка, когато тя се държи над гърдите му	н.п.	1	2	3	4
1.4. Обръща се първоначално от корем на гръб, а по-късно от гръб на корем	н.п.	1	2	3	4
1.5. Седи без подкрепа	н.п.	1	2	3	4
1.6. Изправя се само, като се издърпва за неподвижна опора	н.п.	1	2	3	4
1.7. Ходи с подкрепата на възрастен	н.п.	1	2	3	4

Фини двигателни умения

1.8. Задържа дрънкалка за кратко време	н.п.	1	2	3	4
1.9. Заглежда се в малки предмети (повечето могат да ги проследят до 180 градуса)	н.п.	1	2	3	4
1.10. Изучава предметите с ръце, очи и уста	н.п.	1	2	3	4
1.11. Прехвърля предметите от едната ръка в другата	н.п.	1	2	3	4
1.12. Удря два предмета, като ги държи по един във всяка ръка	н.п.	1	2	3	4

Умения за самообслужване

1.13. Храни се с пръсти	н.п.	1	2	3	4
1.14. Може само да си държи шишето	н.п.	1	2	3	4
1.15. Пие само от чаша с капак	н.п.	1	2	3	4

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Езикови умения

2.1. Плаче, когато се чувства некомфортно или напрегнато; първоначално по един и същ начин, но постепенно плачът му се различава според причината	н.п.	1	2	3	4
2.2. Издава все повече звуци, гука	н.п.	1	2	3	4
2.3. Смее се на глас	н.п.	1	2	3	4
2.4. Реагира според тона и интонацията на гласа, с който му се	н.п.	1	2	3	4

говори					
2.5. Изговаря единични срички – „ма”, „ба”, „та”	н.п.	1	2	3	4
2.6. Разбира прости команди, като – „ела тук”, „дай ми го”	н.п.	1	2	3	4
2.7. Казва „мама”, „тата” целенасочено	н.п.	1	2	3	4

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ

Взаимодействие с възрастни

3.1. Успокоява се от звука на човешки глас и тихи звуци	н.п.	1	2	3	4
3.2. Използва звуци за общуване (и търси контакт като вика и бърбори)	н.п.	1	2	3	4
3.3. Прави разлика между познат и непознат човек	н.п.	1	2	3	4
3.4. Започва да разбира значението на „не, не”	н.п.	1	2	3	4
3.5. Разтревожено е в присъствието на непознати	н.п.	1	2	3	4
3.6. Маха с ръка за „довиждане”	н.п.	1	2	3	4
3.7. Изразява по подходящ начин обичта си към значим възрастен	н.п.	1	2	3	4
3.8. Опитва се активно да привлече внимание (напр. повтаря действия, чрез които е привлякло внимание)	н.п.	1	2	3	4

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Взаимоотношения с другите

4.1. Проследява движещи се предмети и хора (1 месец - право пред себе си, до 3 месеца - разширява периметъра, до 4 месеца - до 180 градуса)	н.п.	1	2	3	4
4.2. Усмивва се на изображението си в огледалото	н.п.	1	2	3	4
4.3. Започва да реагира на собственото си име	н.п.	1	2	3	4

4.4. Заглежда се с голям интерес във всичко, когато е навън	н.п.	1	2	3	4
Изразяване на емоции					
4.5. Усмивва се избирателно в отговор на гласа и/или присъствието на значим възрастен	н.п.	1	2	3	4
4.6. Изразява възпение, когато чува звуци, които харесва (напр. течащата вода при подготовка за къпане)	н.п.	1	2	3	4
4.7. Изразява желание да го гушкат, чрез вдигане на ръцете си	н.п.	1	2	3	4
4.8. Щастливо е когато го хвалят (напр. когато му казват „браво“)	н.п.	1	2	3	4
4.9. Изразява радост при споменаване на името на значим възрастен	н.п.	1	2	3	4

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 0-1 година

Насоки за оценяване

Неприложимо:

Оценката „н.п.“ е за индикатори, които се отнасят за конкретна възраст. Детето трябва да бъде оценено с „н.п.“, когато индикатора не е приложен за неговата възраст. Това означава, че информацията не е значима за настоящата оценка на детското развитие.

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

Например: „Изправя главичка, когато го държат ”. Това е нещо, което се предполага, че детето може да прави на възраст между 2-3 месеца.

- Ако детето е на възраст между 2-3 мес. и може да прави това, тогава то показва нормално (близко до средното) развитие. Оценката тук ще бъде **3**.
- Ако детето е на възраст между 2-3 мес. и не може да прави това, тогава то показва известно изоставане в развитието и трябва да бъде оценено с **2**.
- Ако детето е по-голямо, над 3 мес. и все още не може да прави това, тогава то показва изключително голямо изоставане в развитието и ще бъде оценено с **1**.
- Но, ако детето е по-голямо от 3 мес. и може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката тук ще бъде „н.п.“
- Ако детето е по-малко от 2 мес. и може да прави това, тогава то показва по-високо от средното за възрастта развитие. Оценката ще бъде **4**.
- Но, ако детето е по-малко от 2 месеца и не може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката ще бъде „н.п.“

Логиката трябва да бъде следвана за всеки един от показателите, които зависят от възрастта.

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Общи двигателни умения					
Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
1.1. Повдига главичка, когато е легнало по корем	н.п.		Ако детето е между 0-1 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 0-1 мес. и може да го прави	
1.2. Изправя главичка, когато го държат	н.п.	Ако детето е над 3 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 3 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 2-3 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 2 мес. и може да го прави
1.3. Опитва се да достигне дрънкалка, когато тя се държи над гърдите му	н.п.	Ако детето е над 4 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 4 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 3-4 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 3 мес. и може да го прави
1.4. Обръща се първоначално от корем на гръб, а по-късно от гръб на корем	н.п.	Ако детето е над 6 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 6 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 4-6 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 4 мес. и може да го прави
1.5. Седи без подкрепа	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и може да го прави
1.6. Изправя се само, като се издърпва за неподвижна опора	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 8-9 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 мес. и може да го прави
1.7. Ходи с подкрепата на възрастен	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 12 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и може да го прави
Фини двигателни умения					
1.8. Задържа дрънкалка за кратко време	н.п.	Ако детето е над 3 мес. и не може да го	Ако детето е на 3 мес. и не може да го	Ако детето е между 2-3 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 2 мес. и може да го прави

		прави	прави		
1.9. Заглежда се в малки предмети (повечето могат да ги проследят до 180 градуса)	н.п.	Ако детето е над 4 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 4 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 3 и 4 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 3 мес. и може да го прави
1.10. Изучава предметите с ръце, очи и уста	н.п.	Ако детето е по-голямо от 6 мес. и не го прави	Ако детето е на 6 мес. и не го прави	Ако детето е между 4 и 6 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 4 мес. и го прави
1.11. Прехвърля предметите от едната ръка в другата	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 6 и 9 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и може да го прави
1.12. Удря два предмета , като ги държи по един във всяка ръка	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 12 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и може да го прави
Умения за самообслужване					
1.13. Храни се с пръсти	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и може да го прави
1.14. Може само да си държи шишето	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 9 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и може да го прави
1.15. Пие само от чаша с капак	н.п.	Ако детето е по-голямо от 12 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 12 мес. и не може да го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и може да го прави

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Езикови умения

Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
2.1. Плаче, когато се чувства некомфортно или напрегнато; първоначално по един и същ начин, но постепенно плачът му се различава според причината	н.п.		Ако детето е на 1 мес. и не го прави	Ако детето е между 0-1 мес. и го прави	
2.2. Издава все повече звуци, гука	н.п.	Ако детето е над 3 мес. и не го прави	Ако детето е на 3 мес. и не го прави	Ако детето е между 2-3 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 2 мес. и го прави
2.3. Смее се на глас	н.п.	Ако детето е над 4 мес. и не го прави	Ако детето е на 4 мес. и не го прави	Ако детето е между 3-4 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 3 мес. и го прави
2.4. Реагира според тона и интонацията на гласа, с който му се говори	н.п.	Ако детето е над 6 мес. и не го прави	Ако детето е на 6 мес. и не го прави	Ако детето е между 3-6 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 3 мес. и го прави
2.5. Изговаря еденични срички – „ма”, „ба”, „та”	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не го прави	Ако детето е на 9 мес. и не го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и го прави
2.6. Разбира прости команди, като – „ела тук”, „дай ми го”	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не го прави	Ако детето е на 12 мес. и не го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и го прави
2.7. Казва „мама”, „тата” целенасочено	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не го прави	Ако детето е на 12 мес. и не го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и го прави

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ

Взаимодействие с възрастни

Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
3.1. Успокоява се от звука на човешки глас и тихи звуци	н.п.		Ако детето е над 1 мес. и не се успокоява	Ако детето е на 1 мес. и се успокоява	
3.2. Използва звуци за общуване (и търси контакт като вика и бърбори)	н.п.	Ако детето е над 3 мес. и не го прави	Ако детето е на 3 мес. и не го прави	Ако детето е между 2-3 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 2 мес. и го прави
3.3. Прави разлика между познат и непознат човек	н.п.	Ако детето е над 6 мес. и не го прави	Ако детето е на 6 мес. и не го прави	Ако детето е между 4-6 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 4 мес. и го прави
3.4. Започва да разбира значението на „не, не”	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не го прави	Ако детето е на 9 мес. и не го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и го прави
3.5. Разтревожено е в присъствието на непознати	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не го прави	Ако детето е на 9 мес. и не го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и го прави
3.6. Маха с ръка за „довиждане”	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не го прави	Ако детето е на 9 мес. и не го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и го прави
3.7. Изразява по подходящ начин обичта си към значим възрастен	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не го прави	Ако детето е на 12 мес. и не го прави	Ако детето е между 6-12 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и го прави

3.8. Опитва се активно да привлече внимание (напр. повтаря действия, чрез които е привлякло внимание)	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не го прави	Ако детето е на 12 мес. и не го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и го прави
---	------	--	---------------------------------------	---	--

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Взаимоотношения с другите					
Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
4.1. Проследява движещи се предмети и хора (1 мес. - право пред себе си, до 3 мес. разширява периметъра, до 4 мес. до 180 градуса)	н.п.	Ако детето е над 4 мес. и не може да проследи движещи се предмети до 180 градуса.	Ако детето е на 4 мес. и не може да проследи движещи се предмети до 180 градуса	Ако детето е на 1 мес. и може да проследи движещи се предмети право пред себе си Ако детето е до 3 мес. и може да проследи движещи се предмети разширявайки периметъра на страни Ако детето е до 4 мес. и може да проследи движещи се предмети	Ако детето е по-малко от 3 мес. и може да проследи движещи се предмети разширявайки периметъра на страни Ако детето е по-малко от 4 мес. и може да проследи движещи се предмети до 180

				до 180 градуса	градуса
4.2. Усмива се на изображението си в огледалото	н.п.	Ако детето е над 6 мес. и не го прави	Ако детето е на 6 мес. и не го прави	Ако детето е между 4-6 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 4 мес. и го прави
4.3. Започва да реагира на собственото си име	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не го прави	Ако детето е на 9 мес. и не го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и го прави
4.4. Заглежда се с голям интерес във всичко, когато е навън	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не го прави	Ако детето е на 12 мес. и не го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и го прави
Изразяване на емоции					
4.5. Усмива се избирателно в отговор на гласа и/или присъствието на значим възрастен	н.п.	Ако детето е над 3 мес. и не го прави	Ако детето е на 3 мес. и не го прави	Ако детето е между 1-3 мес. и го прави	
4.6. Изразява вълнение, когато чува звуци, които харесва (напр. течащата вода при подготовка за къпане)	н.п.	Ако детето е над 6 мес. и не го прави	Ако детето е на 6 мес. и не го прави	Ако детето е между 3-6 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 3 мес. и го прави
4.7. Изразява желание да го гушкат, чрез вдигане на ръцете си	н.п.	Ако детето е над 9 мес. и не го прави	Ако детето е на 9 мес. и не го прави	Ако детето е между 6-9 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 6 мес. и го прави
4.8. Щастливо е, когато го хвалят (напр. когато му казват „браво“)	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не го прави	Ако детето е на 12 мес. и не го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и го прави
4.9. Изразява радост при споменаване на името на значим възрастен	н.п.	Ако детето е над 12 мес. и не го прави	Ако детето е на 12 мес. и не го прави	Ако детето е между 9-12 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 9 мес. и го прави

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 1-3 години

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Общи двигателни умения

1.1. Изправя се само без помощ и прави няколко крачки	н.п.	1	2	3	4
1.2. Тича тромаво	н.п.	1	2	3	4
1.3. Ходи назад	н.п.	1	2	3	4
1.4. Може да се качва и да слиза по стълби като се държи за ръката на възрастен	н.п.	1	2	3	4
1.5. Скача на място с двата крака	н.п.	1	2	3	4
1.6. Може да тича добре	н.п.	1	2	3	4
1.7. Може да кара колело (с три колела)	н.п.	1	2	3	4

Фини двигателни умения

1.8. Може да построи кула от две кубчета	н.п.	1	2	3	4
1.9. Може да държи лъжица	н.п.	1	2	3	4
1.10. Може да построи кула от четири кубчета	н.п.	1	2	3	4
1.11. Може да отваря и затваря цип (напр. на панталоните си)	н.п.	1	2	3	4
1.12. Може да построи кула от девет или десет кубчета/ строи фигура приличаща на сграда или мост от три кубчета/	н.п.	1	2	3	4

Умения за самообслужване

1.13. Знае как да използва познати предмети, напр. гребен	н.п.	1	2	3	4
1.14. Може да се храни само с лъжица	н.п.	1	2	3	4
1.15. Може да яде храна, която не е пасирана	н.п.	1	2	3	4
1.16. Помага, когато го обличат и събличат	н.п.	1	2	3	4
1.17. Казва когато му се пишка и/или ака	н.п.	1	2	3	4
1.18. Пие от чаша без капак без да разлива	н.п.	1	2	3	4
1.19. Може да си свали панталоните, когато ходи до тоалетна, но има нужда от помощ, за да ги вдигне	н.п.	1	2	3	4

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Любознателност и интерес към ученето

2.1. Много обича да изследва и пробва всичко около себе си	н.п.	1	2	3	4
--	------	---	---	---	---

без да осъзнава опасностите					
2.2. Имитира случки от ежедневието, докато играе	н.п.	1	2	3	4
2.3. Обича книгите и потупва по страниците докато разглежда картинките	н.п.	1	2	3	4
2.4. Обръща внимание на книжките като посочва картинките	н.п.	1	2	3	4
2.5. Назовава познати предмети	н.п.	1	2	3	4
2.6. Разпознава и посочва повечето части от тялото си	н.п.	1	2	3	4
Езикови умения, грамотност, умения за разбиране					
2.7. Изговаря 3-5 думи	н.п.	1	2	3	4
2.8. Съчетава 2-3 думи във фраза	н.п.	1	2	3	4
2.9. Включва се в изпълнението на детски песнички и стихчета	н.п.	1	2	3	4
2.10. Използва фрази и изречения от 3-4 думи	н.п.	1	2	3	4
2.11. Изпълнява прости задачи, като „постави го в кутията”	н.п.	1	2	3	4
2.12. Говори за себе си, като използва името си	н.п.	1	2	3	4
2.13. Започва да задава въпроси – „Какво правиш?“, „Какво е това?“ (постоянно задава въпроси)	н.п.	1	2	3	4
2.14. Започва да използва прилагателни	н.п.	1	2	3	4
2.15. Докато играе разказва какво прави	н.п.	1	2	3	4
2.16. Седи и слуша приказки около 10-15 минути	н.п.	1	2	3	4

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ

Взаимодействие с други деца

3.1. Показва или предлага играчки	н.п.	1	2	3	4
3.2. Повтаря често "мое е", когато друг се опитва да играе с любимите му играчки	н.п.	1	2	3	4
3.3. Понякога играе с деца, но не задълго (около 10-15 мин напр. под надзора на възрастен)	н.п.	1	2	3	4

Взаимодействие с възрастни

3.4. Изразява тъгата си по подходящ начин, когато значим възрастен напуска стаята (напр. става неспокойно, заплаква, но може да бъде успокоено)	н.п.	1	2	3	4
3.5. За да привлече внимание не плаче, а издава различни звуци	н.п.	1	2	3	4
3.6. Разпознава познати му възрастни от разстояние	н.п.	1	2	3	4

3.7. Дърпа човека, зада му покаже нещо	н.п.	1	2	3	4
3.8. Търси утеха от обгрижващия напр. ако падне и се нарани	н.п.	1	2	3	4
3.9. Активно търси контакт със значим възрастен	н.п.	1	2	3	4
3.10.Обича да показва на възрастните какво може	н.п.	1	2	3	4
3.11. Не показва безразборна привързаност към непознати	н.п.	1	2	3	4

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Самочувствие					
4.1. Пробва нови неща (напр. играчки, предмети)	н.п.	1	2	3	4
4.2. Заиграва се сам	н.п.	1	2	3	4
4.3. Реагира на похвали и окуражаване (децата над 2 год. го правят)	н.п.	1	2	3	4
Взаимоотношения с другите					
4.4. Знае смисъла на „аз” и „мое” (използва думи като „аз” и „мое”)	н.п.	1	2	3	4
4.5. Имитира другите (с мимика и движение, имитира обичайни действия на други, като „Как ходи баба меца? „ Как се бръсне тати?”)	н.п.	1	2	3	4
4.6. Може да избере между две възможности	н.п.	1	2	3	4
4.7. При подходяща подкрепа може да се справи с промяна на ежедневиия режим	н.п.	1	2	3	4
4.8. Знае името и пола си	н.п.	1	2	3	4
4.9. Не се клати напред-назад и / или не си удря главата	н.п.	1	2	3	4
4.10. Участва в групови дейности за 5-10 минути(слуша приказки, пее)	н.п.	1	2	3	4
Изразяване на емоции					
4.11. Изразява съжаление и състрадание	н.п.	1	2	3	4
4.12. Усмивва се, когато е уместно, с подходящото изражение на лицето	н.п.	1	2	3	4
4.13. Плаче,когато е уместно (според важността на причината) и може да бъде успокоено от възрастен	н.п.	1	2	3	4
Поведение въщи					
4.14. Помага на обгрижващия за подреждането на играчките (децата на две години могат да го правят)	н.п.	1	2	3	4
4.15. Много обича да имитира извършваните домакински дейности	н.п.	1	2	3	4

4.16. Осъзнава най-често срещаните опасности в дома (гореща печка, огън, ютия)	н.п.	1	2	3	4
4.17. Спи непробудно нощем	н.п.	1	2	3	4

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 1-3 години

Насоки за оценяване

Неприложимо:

Оценката „н.п.“ е за индикатори, които се отнасят за конкретна възраст. Детето трябва да бъде оценено с „н.п.“, когато индикатора не е приложим за неговата възраст. Това означава, че информацията не е значима за настоящата оценка на детското развитие.

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

Например: „Изправя се само без помощ и прави няколко крачки”. Това е нещо, което се предполага, че детето може да прави на възраст между 12-15 месеца.

- Ако детето е на възраст между 12-15 мес. и може да прави това, тогава то показва нормално (близко до средното) развитие. Оценката тук ще бъде **3**.
- Ако детето е на възраст 15 мес. и не може да прави това, тогава то показва известно изоставане в развитието и трябва да бъде оценено с **2**.
- Ако детето е по –голямо, над 18мес. и все още не може да прави това, тогава то показва изключително голямо изоставане в развитието и ще бъде оценено с **1**.
- Но, ако детето е по-голямо от 18 мес. и може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката тук ще бъде „н.п.”
- Ако детето е по-малко от 12 мес и може да прави това, тогава то показва по-високо от средното за възрастта развитие. Оценката ще бъде **4**.
- Но, ако детето е по-малко от 12 и не може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката ще бъде „н.п.”

Логиката трябва да бъде следвана за всеки един от показателите, които зависят от възрастта.

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Общи двигателни умения					
Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
1.1. Изправя се само без помощ и прави няколко крачки	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 15 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 12-15 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 12 мес. и може да го прави
1.2. Тича трмаво	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 15-18 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 15 мес. и го прави
1.3. Ходи назад	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 18 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 15-18 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 15 мес. и го прави
1.4. Може да се качва и да слиза по стълби като се държи за ръката на възрастен	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 24 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и може да го прави
1.5. Скача на място с двата крака	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и може да го прави
1.6. Може да тича добре	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 36 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 30-36 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 30 мес. и го прави
1.7. Може да кара колело (с три колела)	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 36 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 30-36 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 30 мес. и може да го прави
Фини двигателни умения					
1.8. Може да построи кула от две кубчета	н.п.	Ако детето е над 16 мес. и не може да го	Ако детето на 16 мес. и не може да го	Ако детето е на 12-16 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 12 мес. и може да го прави

		прави	прави		
1.9. Може да държи лъжица	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 18 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 16-18 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 16 мес. и може да го прави
1.10. Може да построи кула от четири кубчета	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 24 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и може да го прави
1.11. Може да отваря и затваря цип (напр. на панталоните си)	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и може да го прави
1.12. Може да построи кула от девет или десет кубчета (строи фигура приличаща на сграда или мост от три кубчета)	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 36 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 30-36 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 30 мес. и може да го прави
Умения за самообслужване					
1.13. Знае как да използва познати предмети, напр. гребен	н.п.	Ако детето е над 15 мес. и не знае	Ако детето е на 15 мес. и не знае	Ако детето е на 12-15 мес. и знае	Ако детето е по-малко от 12 мес. и знае
1.14. Може да се храни само с лъжица	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 18 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 15-18 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 15 мес. и може да го прави
1.15. Може да яде храна, която не е пасирана	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 15-18 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 15 мес. и го прави
1.16. Помага, когато го обличат и събличат	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 24 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и може да го прави
1.17. Казва, когато му се пишка и/или ака	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
1.18. Пие от чаша без капак	н.п.	Ако детето е	Ако детето е на	Ако детето е на 24-36	Ако детето е по-

без да разлива		над 36 мес. и не го прави	36 мес. и не го прави	мес. и го прави	малко от 24 мес. и го прави
1.19. Може да си свали панталоните, когато ходи до тоалетна, но има нужда от помощ, за да ги вдигне	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и може да го прави

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Любознателност и интерес към ученето

Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
2.1. Много обича да изследва и пробва всичко около себе си, без да осъзнава опасностите	н.п.	Ако детето е над 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 12-15 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 12 мес. и го прави
2.2. Имитира случки от ежедневието, докато играе	н.п.	Никога не го прави	Рядко го прави	Обикновено го прави	Често го прави
2.3. Обича книгите и потупва по страниците докато разглежда картинките	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 12-18 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 12 мес. и го прави
2.4. Обръща внимание на книжките като посочва картинките	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и го прави
2.5. Назовава познати предмети	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 30 мес. и не може да го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и може да го прави
2.6. Разпознава и посочва повечето части от тялото си	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 30 мес. и не го прави	Ако детето е 24-30 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави

Езикови умения, грамотност, умения за разбиране

2.7. Изговаря 3-5 думи	н.п.	Ако детето е над 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 12-15 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 12 мес. и го прави
2.8. Съчетава 2-3 думи във фраза	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и го прави

2.9. Включва се в изпълнението на детски песнички и стихчета	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и го прави
2.10. Използва фрази и изречения от 3-4 думи	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
2.11. Изпълнява прости задачи, като „постави го в кутията”	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
2.12. Говори за себе си, като използва името си	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
2.13. Започва да задава въпроси – „Какво правиш?”, „Какво е това?” (постоянно задава въпроси)	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
2.14. Започва да използва прилагателни	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 30-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 30 мес. и го прави
2.15. Разказва какво прави докато играе	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
2.16. Седи и слуша приказки около 5-10 минути	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ

Взаимодействие с други деца

Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
3.1. Показва или предлага играчки	н.п.	Ако детето е над 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 18 мес. и не го прави	Ако детето е на 15-18 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 15 мес. и го прави
3.2. Повтаря често "мое е", когато друг се опитва да играе с любимите му играчки	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
3.3. Понякога играе с деца, но не задълго (около 10-15 мин може и под надзора на възрастен)	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 30-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 30 мес. и го прави

Взаимодействие с възрастни

3.4. Изразява тъгата си по подходящ начин, когато значим възрастен напуска стаята (напр. става неспокойно, заплаква, но може да бъде успокоено)	н.п.	Никога не е тъжно в такава ситуация, сякаш не го е грижа въобще или пък пици и не може да бъде успокоено	Понякога изразява тъга в такава ситуация	Обикновено изразява тъгата си по подходящ начин в такава ситуация	Винаги изразява тъгата си по подходящ начин в такава ситуация
3.5. За да привлече внимание не плаче, а издава различни звуци	н.п.	Ако детето е над 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 12-15 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 12 мес. и го прави
3.6. Разпознава познати му възрастни от разстояние	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и го прави
3.7. Дърпа човека, зада му покаже нещо	н.п.	Ако детето е над 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 24 мес. и не го прави	Ако детето е на 18-24 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 18 мес. и го прави
3.8. Търси утеха от обгрижващия напр. ако падне и се нарани	н.п.	Никога не търси утеха	Понякога търси утеха	Обикновено/често търси утеха	Винаги търси утеха
3.9. Активно търси контакт със	н.п.	Никога не го	Понякога го	Обикновено го прави	Винаги го прави

значим възрастен		прави	прави		
3.10.Обича да показва на възрастните какво може	н.п.	Никога не го прави	Понякога го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави
3.11. Не показва безразборна привързаност към непознати	н.п.	Показва безразборна привързаност	Понякога показва безразборна привързаност	Рядко показва безразборна привързаност	Никога не показва безразборна привързаност

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Самочувствие					
Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
4.1. Пробва нови неща (напр. играчки, предмети)	н.п.	Отказва да пробва	Не е склонен да пробва, но може да бъде убеден	Обича да пробва	Винаги пробва
4.2. Заиграва се сам	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 30 мес и не го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
4.3. Реагира на похвали и окуражаване (децата над 2 год. го правят)	н.п.	Не реагира	Понякога реагира	Обикновено реагира	Винаги реагира
Взаимоотношения с другите					
4.4. Знае смисъла на „аз” и „мое” (използва думи като „аз” и „мое”)	н.п.	Ако детето е над 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 15 мес. и не го прави	Ако детето е на 12-15 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 12 мес. и го прави
4.5. Имитира другите (с мимика и	н.п.	Ако детето е над	Ако детето е на	Ако детето е на 15-18	Ако детето е по-малко от

движение, имитира обичайни действия на други, като „Как ходи баба меца? „ Как се бръсне тати?“)		18 мес. и не го прави	18 мес. и не го прави	мес. и го прави	15 мес. и го прави
4.6. Може да избере между две възможности	н.п.	Ако детето е над 30 мес и не може да избере	Ако детето е на 30 мес. и не може да избере	Ако детето е на 24-30 мес. и може да избере	Ако детето е по-малко от 24 мес. и може да избере
4.7. При подходяща подкрепа може да се справи с промяна на ежедневиия режим	н.п.	Не може да се справи	Рядко може да се справи	Обикновено може да се справи	Винаги може да се справи
4.8. Знае името и пола си	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не знае	Ако детето е на 36 мес и не знае	Ако детето е на 30-36 мес. и знае	Ако детето е по-малко от 30 мес. и знае
4.9. Не се клати напред-назад и / или не си удря главата	н.п.	Често се клати напред- назад и/или си удря главата	Понякога се клати напред-назад и/или си удря главата	Никог а не се клати напред – назад и не си удря главата	н.п.
4.10. Участва в групови дейности за 5-10 минути (слуша приказки, пее)	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 30-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 30 мес. и го прави
Изразяване на емоции					
4.11. Изразява съжаление и състрадание	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 36 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-36 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
4.12. Усмивва се, когато е уместно, с подходящото изражение на лицето	н.п.	Винаги има „фалшива усмивка” на лицето си	Понякога използва „фалшива усмивка	Рядко използва „фалшива усмивка”	Никога не използва „фалшива усмивка” и се усмивва, когато е уместно, с подходящо изражение на лицето
4.13. Плаче, когато е уместно (според важноста на причината) и може да бъде успокоено от възрастен	н.п.	Винаги плаче твърде много или не плаче въобще	Понякога плаче твърде много, а понякога не плаче въобще	Обикновено плаче когато е уместно и може да бъде успокоено	Плаче когато е уместно и винаги с готовност приема да бъде успокоено
Поведение въщи					
4.14. Помага на обгрижващия за подреждането на играчките (децата на две години могат да го правят)	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и въобще не може да бъде убедено да помага	Ако детето е на 30 мес. и не е склонно да помага	Ако детето е на 24-30 мес. и може да бъде убедено да помогне	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави с желание

4.15. Много обича да имитира извършваните домакински дейности	н.п.	Ако детето е над 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 30 мес. и не го прави	Ако детето е на 24-30 мес. и го прави	Ако детето е по-малко от 24 мес. и го прави
4.16. Осъзнава най-често срещаните опасности в дома (гореща печка, огън, ютия)	н.п.	Ако детето е над 36 мес. и не ги осъзнава	Ако детето е на 30 мес. и не ги осъзнава	Ако детето е на 24-30 мес. и ги осъзнава	Ако детето е по-малко от 24 мес. и ги осъзнава
4.17. Спи непробудно нощем	н.п.	Често се буди нощем	Понякога се буди нощем	Рядко се буди нощем	Никога не се буди нощем

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 3-7 години

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Общи двигателни умения

1.1. Може да подскача на един крак	н.п.	1	2	3	4
1.2. Може да стои на един крак без да губи равновесие в продължение на 10 секунди (5 секунди за възраст 3 год.)	н.п.	1	2	3	4

Фини двигателни умения

1.3. Може да строи с помощта на различни предмети (да поставя кубчета едно върху друго)	н.п.	1	2	3	4
1.4. Може да прелива течност от един съд в друг	н.п.	1	2	3	4
1.5. Може да си връзва обувките	н.п.	1	2	3	4
1.6. Може да нарисова триъгълник или други форми по образец	н.п.	1	2	3	4
1.7. Може да нарисова картина и да ѝ даде име след това	н.п.	1	2	3	4

Умения за самообслужване

1.8. Може да си мие и бърше ръцете и/или да си мие зъбите	н.п.	1	2	3	4
1.9. Може да се облича без чужда помощ	н.п.	1	2	3	4
1.10. Може да си закопчава копчетата без чужда помощ	н.п.	1	2	3	4
1.11. Може да ходи до тоалетна самó през деня	н.п.	1	2	3	4

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Любознателност и интерес към ученето

2.1. Изследва средата около себе си	н.п.	1	2	3	4
2.2. Участва в дейности, свързани с придобиване на опит за реалния живот с подкрепата на възрастния (напр. готвене и др.)	н.п.	1	2	3	4
2.3. Може да изпълнява докрай поставени задачи	н.п.	1	2	3	4
2.4. Може да се концентрира върху поставени задачи	н.п.	1	2	3	4

Математически умения

2.5. Може да брои	н.п.	1	2	3	4
2.6. Може да събира и изважда (устно)	н.п.	1	2	3	4
2.7. Познава числата, и названията им	н.п.	1	2	3	4
2.8. Чете цифрите	н.п.	1	2	3	4
2.9. Пише цифрите	н.п.	1	2	3	4

Подреждане и измерване					
2.10. Може да сравнява и подрежда предмети като използва подходящи названия (напр. по-голям и по-малък)	н.п.	1	2	3	4
2.11. Знае дните на седмицата	н.п.	1	2	3	4
2.12. Знае имената на месеците	н.п.	1	2	3	4
Езикови умения, грамотност, умения за разбиране					
2.13. Задава и отговаря на прости въпроси	н.п.	1	2	3	4
2.14. Разбира команди, състоящи се от две инструкции	н.п.	1	2	3	4
2.15. Може да разказва случки за себе си в логическа последователност	н.п.	1	2	3	4
2.16. Изпълнява правилно и докрай песни, стихчета, игри подходящи за съответната възраст	н.п.	1	2	3	4
2.17. Знае личните си данни (име, рожден ден, адрес)	н.п.	1	2	3	4
2.18. Слуша приказки и може да разкаже какво се е случило в тях	н.п.	1	2	3	4
2.19. Може да предава съобщения от един човек на друг	н.п.	1	2	3	4
2.20. Разпознава и назовава някои букви от азбуката	н.п.	1	2	3	4
2.21. Познава основните цветове					
2.22. Може да пише думи	н.п.	1	2	3	4
2.23. Може да говори по телефона	н.п.	1	2	3	4

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ					
Взаимодействие с други деца					
3.1. Играе си добре с други деца на въображаеми игри	н.п.	1	2	3	4
3.2. Изчаква реда си и/или дава своите неща на другите	н.п.	1	2	3	4
3.3. Играе самостоятелно и с връстници като използва все повече въображение	н.п.	1	2	3	4
3.4. Има мнение и го отстоява вербално	н.п.	1	2	3	4
3.5 Не участва в сексуални игри с други деца	н.п.	1	2	3	4
Взаимодействие с възрастни					
3.6. Държи се грубо с възрастни и деца, когато е сърдито	н.п.	1	2	3	4
3.7. Обича да показва на възрастните какво може	н.п.	1	2	3	4
3.8. Прави опити да се налага по подходящ начин	н.п.	1	2	3	4
3.9. Не се държи изнервено и прилепчиво, когато обгрижващият иска да излезе	н.п.	1	2	3	4

3.10. Не се държи прекалено приятелски с непознати (не разговаря с непознати в магазина или на други обществени места)	н.п.	1	2	3	4
3.11. Прекалено притеснено е, когато обгрижващият иска да излезе без него	н.п.	1	2	3	4
3.12. Активно търси контакт със значим възрастен	н.п.	1	2	3	4
3.13. Не му е трудно да осъществява визуален контакт с възрастни	н.п.	1	2	3	4
3.14. Търси утешение от обгрижващия	н.п.	1	2	3	4
3.15. Държи се подходящо за възрастта си на обществени места	н.п.	1	2	3	4

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Контролиране на физиологичните нужди					
4.1. Не се напишква през нощта	н.п.	1	2	3	4
4.2. Не се напишква през деня	н.п.	1	2	3	4
4.3. Не се нааква	н.п.	1	2	3	4
Развитие на съвестта					
4.4. Съжалява след проявено агресивно отношение или жестокост	н.п.	1	2	3	4
4.5. Изпитва чувство на вина, съответстващо на ситуацията, при нарушаване на правила	н.п.	1	2	3	4
4.6. Не прехвърля вината върху другите – не казва „не бях аз виновен, друг го направи“	н.п.	1	2	3	4
Самочувствие					
4.7. Изпитва удовлетворение от добре изпълнени задачи	н.п.	1	2	3	4
4.8. Изпробва нови неща	н.п.	1	2	3	4
4.9. Проявява инициатива	н.п.	1	2	3	4
4.10. Изразява желанията си и прави собствен избор	н.п.	1	2	3	4
4.11. Не проявява ревност и/или завист	н.п.	1	2	3	4
4.12. Приема похвали и окуражаване	н.п.	1	2	3	4
Взаимоотношения с другите					
4.13. Доверява се на другите в подходяща степен	н.п.	1	2	3	4
4.14. Знае, че не може да се справя само във всички ситуации и приема другите да му помагат	н.п.	1	2	3	4
4.15. Приема промени в ежедневиия ритъм с подкрепа от възрастен	н.п.	1	2	3	4

4.16. Участва в групови дейности	н.п.	1	2	3	4
4.17. Показва открити предпочитания към значим възрастен	н.п.	1	2	3	4
Изразяване на емоции					
4.18. Може да разпознава чувствата на другите	н.п.	1	2	3	4
4.19. Усмивва се, когато е уместно с подходящото изражение на лицето	н.п.	1	2	3	4
4.20. Плаче, когато е уместно	н.п.	1	2	3	4
4.21. Не се клати напред-назад и / или не си удря главата	н.п.	1	2	3	4
4.22. Не се тъпче с храна	н.п.	1	2	3	4
Поведение вкъщи					
4.23. Помага с домакинската работа вкъщи	н.п.	1	2	3	4
4.24. Не руши и не чупи вкъщи	н.п.	1	2	3	4
4.25. Грижи се за собствените си вещи	н.п.	1	2	3	4
4.26. Лесно се придумва да си ляга вечер	н.п.	1	2	3	4
4.27. Спи непробудно нощем	н.п.	1	2	3	4
4.28. Спи без кошмари и нощни страхове	н.п.	1	2	3	4

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 3-7 години

Насоки за оценяване

Неприложимо:

Оценката „н.п.” е за индикатори, които се отнасят за конкретна възраст. Детето трябва да бъде оценено с „н.п.”, когато индикатора не е приложим за неговата възраст. Това означава, че информацията не е значима за настоящата оценка на детското развитие.

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

Например: „Може да подскача на един крак”. Това е нещо, което се предполага, че детето може да прави на възраст между 4 и 5 години.

- Ако детето е на възраст между 4 и 5 год. и може да прави това, тогава то показва нормално (близко до средното) развитие. Оценката тук ще бъде **3**.
- Ако детето е на възраст между 4 и 5 год. и не може да прави това, тогава то показва известно изоставане в развитието и трябва да бъде оценено с **2**.
- Ако детето е по-голямо, над 5 г. и все още не може да прави това, тогава то показва изключително голямо изоставане в развитието и ще бъде оценено с **1**.
- Но ако детето е по-голямо от 5 г. и може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката тук ще бъде „н.п.”
- Ако детето е по-малко от 4 и може да прави това, тогава то показва по-високо от средното за възрастта развитие. Оценката ще бъде **4**.
- Но, ако детето е по-малко от 4 и не може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката ще бъде „н.п.”

Логиката трябва да бъде следвана за всеки един от показателите, които зависят от възрастта.

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Общи двигателни умения					
Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
1.1. Може да подскача на един крак	н.п.	Ако детето е над 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 4 г. и може да го прави
1.2. Може да стои на един крак без да губи равновесие в продължение на 10 секунди (5 секунди за възраст 3 год.)	н.п.	Ако детето е над 4 или над 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 3-4 или 4 и 5 г. и не може да го прави	Ако детето е на 3-4 г. и може да го прави за 5 сек. или на 4-5 г. и може да го прави за 10 секунди.	Ако детето е по-малко от 3 г. и може да го прави за 5 сек. Или е по-малко от 4 г. и може да го прави за 10 сек.
Фини двигателни умения					
1.3. Може да строи с помощта на различни предмети (да поставя кубчета едно върху друго)	н.п.	Ако детето е над 4 г. и не може да го прави	Ако детето е между 3 и 4 г. и не може да го прави	Ако детето е между 3 и 4 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 3 г. и може да го прави
1.4. Може да прелива течност от един съд в друг	н.п.	Ако детето е над 4 г. и не може да го прави	Ако детето е между 3 и 4 г. и не може да го прави	Ако детето е между 3 и 4 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 3 г. и може да го прави
1.5. Може да си връзва обувките	н.п.	Ако детето е по-голямо от 6 г. и не може да го прави	Ако детето е между 5 и 6 г. и не може да го прави	Ако детето е между 5 и 6 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 5 г. и може да го прави
1.6. Може да нарисова триъгълник или други форми по образец	н.п.	Ако детето е над 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 4 г. и може да го прави
1.7. Може да нарисова картина и да й даде име	н.п.	Ако детето е над 4 г. и не може да го	Ако детето е между 3 и 4 г. и не може да го	Ако детето е между 3 и 4 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 3 г. и може

след това		прави	прави		да го прави
Умения за самообслужване					
1.8. Може да си мие и бърше ръцете и / или да си мие зъбите.	н.п.	Ако детето е над 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 4 г. и може да го прави
1.9. Може да се облича без чужда помощ	н.п.	Ако детето е над 6 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 4 и 5 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 4 г. и може да го прави
1.10. Може да си закопчава копчетата без чужда помощ	н.п.	Ако детето е по-голямо от 5 г. и не може да го прави	Ако детето е между 5 и 6 г. и не може да го прави	Ако детето е между 5 и 6 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 5 г. и може да го прави
1.11. Може да ходи до тоалетна само през деня	н.п.	Ако детето е над 4 г. и не може да го прави	Ако детето е между 3 и 4 г. и не може да го прави	Ако детето е между 3 и 4 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 3 г. и може да го прави

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Любознателност и интерес към ученето

Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
2.1. Изследва средата около себе си	н.п.	Никога не изследва	Понякога го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави
2.2. Участва в дейности, свързани с придобиване на опит за реалния живот с подкрепата на възрастния (напр. готвене и др.)	н.п.	Никога не участва	Понякога	Обикновено	Винаги участва
2.3. Може да изпълнява докрай поставени задачи Например: може да нареди докрай един пъзел (оценяваме дали детето има търпението / способността	н.п.	Никога не може да изпълни докрай	Може понякога да изпълни докрай	Обикновено може да изпълни докрай	Винаги изпълнява докрай

<i>като започне нещо да го довърши докрай)</i>					
2.4. Може да се концентрира върху поставени задачи	н.п.	Никога не може да се концентрира	Понякога може да се концентрира (но среща значителни затруднения)	Обикновено се концентрира (без особени затруднения)	Винаги се концентрира (без никакви затруднения)
Математически умения					
2.5. Може да брои	н.п.	Ако е по-голямо от 6 г. и не може да брои	Ако е на 5 г. и не може да брои	5-годишните деца обикновено броят до 10	Ако е по-малко от 5 г. и може да брои
2.6. Може да събира и изважда (устно)	н.п.	Ако е по-голямо от 7 г. и не може да го прави	Ако е 6 – г. и не може да го прави	Между 6 и 7 г. децата обикновено го правят	Ако е по-малко от 6 г. и може да го прави
2.7. Познава числата и названията им т.е. детето има представа за бройност на предметите и може да назовава бройката	н.п.	Ако е по-голямо от 6 г. и не може да го прави	Ако детето е на 4 – 6 г. и не може да го прави	Между 4 и 6 г. децата обикновено го правят	Ако е по-малко от 4 г. и може да го прави
2.8. Чете цифрите	н.п.	Ако е по-голямо от 7 г. и не може да го прави	Ако е на 5-7 г. и не може да го прави	Между 5 и 7 г. децата обикновено го правят	Ако е по-малко от 5 г. и може да го прави
2.9. Пише цифрите	н.п.	Ако е по-голямо от 7 г. и не може да го прави	Ако е на 6-7 г. и не може да го прави	Между 6 и 7 г. децата обикновено го правят	Ако е по-малко от 6 г. и може да го прави
Подреждане и измерване					
2.10. Може да сравнява и подрежда предмети като използва подходящи названия	н.п.	Ако е по-голямо от 4 г. и не може да го	Ако е на 3-4 г. и не може да го прави	Между 3 и 4 г. децата обикновено го правят	Ако е по-малко от 3 г. и може да го прави

(напр. по-голям и по-малък)		прави			
2.11. Знае дните на седмицата	н.п.	Ако е по-голямо от 5 г. и не ги знае	Ако е на 4-5 г. и не ги знае	Между 4 и 5 г. децата обикновено ги знаят	Ако е по-малко от 4 г. и ги знае
2.12. Знае имената на месеците	н.п.	Ако е по-голямо от 7 г. и не ги знае	Ако е на 5-7 г. и не ги знае	Между 5 и 7 г. децата обикновено ги знаят	Ако е по-малко от 5 г. и ги знае
Езикови умения, грамотност, умения за разбиране					
2.13. Задава и отговаря на прости въпроси	н.п.	Ако е по-голямо от 4 г. и не може да го прави	Ако е на 3-4 г. и не може да го прави	Между 3 и 4 г. децата обикновено го правят	Ако е по-малко от 3 г. и може да го прави
2.14. Разбира команди, състоящи се от две инструкции	н.п.	Ако е по-голямо от 5 г. и не може да го прави	Ако е на 4-5 г. и не може да го прави	Между 4 и 5 г. децата обикновено го правят	Ако е по-малко от 4 г. и може да го прави
2.15. Може да разказва случки за себе си в логическа последователност	н.п.	Ако е по-голямо от 5 г. и не може да го прави	Ако е на 4-5 г. и не може да го прави	Между 4 и 5 г. децата обикновено могат	Ако е по-малко от 4 г. и може да го прави
2.16. Изпълнява правилно и докрай песни, стихчета, игри подходящи за съответната възраст	н.п.	Никога не изпълнява правилно и докрай	Понякога може да изпълни правилно и докрай	Обикновено изпълнява правилно и докрай	Винаги изпълнява правилно и докрай
2.17. Знае личните си данни (напр. име, рожден ден, адрес)	н.п.	Ако е по-голямо от 5 г. и не ги знае	Ако е на 4-5 г. и не ги знае	Между 4 и 5 г. децата обикновено ги знаят	Ако е по-малко от 4 г. и ги знае
2.18. Слуша приказки и може да разкаже какво се е случило в тях	н.п.	Ако е по-голямо от 5 г. и не може да го прави	Ако е на 4-5 г. и не може да го прави	Между 4 и 5 г. децата обикновено могат	Ако е по-малко от 4 г. и може да го прави
2.19. Може да предава съобщения от един човек на друг	н.п.	Ако е по-голямо от 5 г. и не може да го	Ако е на 4-5 г. и не може да го прави	Между 4 и 5 г. децата обикновено могат	Ако е по-малко от 4 г. и може да го прави

		прави			
2.20. Разпознава и назовава някои букви от азбуката	н.п.	Ако е по-голямо от 5 г. и не може	Ако е на 4- 5 г. и не може да го прави	Между 4 и 5 г. децата обикновено го могат	Ако е по-малко от 4 г. и може да го прави
2.21. Познава основните цветове	н.п.	Ако е по-голямо от 4 г. и не ги познава	Ако е на 3-4 г. и не ги познава	Децата между 3-4 г. обикновено ги познават	Ако е по-малко от 3 г. и ги познава
2.22. Може да пише думи	н.п.	Ако е по-голямо от 7 г. и не може да го прави	Ако е на 6 и 7 г. и не може да го прави	Между 6 и 7 г. децата обикновено го могат	Ако е по-малко от 6 г. и може да го прави
2.23. Може да говори по телефона	н.п.	Въобще не може да говори по телефона	Понякога говори, но среща трудности	Прави го без особени затруднения	Може да говори без никакви усилия

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ

Взаимодействие с други деца

Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
3.1. Играе си добре с други деца на въображаеми игри <i>Напр. детето се вживява в конкретна роля (ролеви игри)</i>	н.п.	Ако детето е над 4 г. и не го прави	Ако детето е на 3-4 г. и не го прави	Ако детето е на 3-4 г. и го прави	Ако детето е по-малко от 3 г. и го прави
3.2. Изчаква реда си и/или	н.п.	Ако детето е	Ако детето е на	Ако детето е на 4-5 г.	Ако детето е по-

дава своите неща на другите		над 5 г. и не го прави	4-5 г. и не го прави	и го прави	малко от 4 г. и го прави
3.3. Играе самостоятелно и с връстници като използва все повече въображение <i>Напр. играе на въображаеми игри, които имат определен сюжет (сюжетни игри)</i>	н.п.	Ако детето е над 6 г. и не го прави	Ако детето е на 5-6 г. и не го прави	Ако детето е на 5-6 г. и го прави	Ако детето е по-малко от 5 г. и го прави
3.4. Има мнение и го отстоява вербално	н.п.	Никога не го прави	Понякога го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави
3.5. Не участва в сексуални игри с други деца <i>Тук не става въпрос за нормалния интерес на децата към различията на половете, а когато детето прави опити за осъществяване / или осъществява сексуални контакти с други деца.</i>	н.п.	Често участва	Понякога го прави	Обикновено не участва	Никога не участва
Взаимодействие с възрастни					
3.6. Държи се грубо с възрастни и деца, когато е сърдито <i>Например: псува, вика, обижда всеки, на когото е сърдито.</i>	н.п.	Винаги	Понякога	Рядко	Никога
3.7. Обича да показва на възрастните какво може	н.п.	Никога не го прави	Понякога го прави	Често го прави	Винаги го прави
3.8. Прави опити да се налага по подходящ начин <i>Например ще каже: „Защо трябва да си лягам?! Защо трябва да правя това?!“</i> <i>Тук се има предвид, че детето изпробва по подходящ начин и толкова често, колкото е подходящо (без да</i>		Никога не го прави	Понякога го прави	Често го прави	Винаги го прави

<i>стига до умишлена провокация с възрастния, която е характерна за отклонения в поведението)</i>					
3.9. Не се държи изнервено и прилепчиво, когато обгрижващият иска да излезе	н.п.	Винаги или никога става много нервно и прилепващо	Често е нервно и прилепващо	Понякога е нервно и прилепващо	Много рядко става много нервно и прилепващо
3.10. Не се държи прекалено приятелски с непознати (не разговаря с непознати в магазина или на други обществени места)	н.п.	Винаги или никога се държи прекалено приятелски с непознати	Често се държи прекалено приятелски с непознати	Понякога се държи прекалено приятелски с непознати	Много рядко се държи прекалено приятелски с непознати
3.11. Прекалено притеснено е, когато обгрижващият иска да излезе без него	н.п.	Винаги е прекалено притеснено	Понякога е прекалено притеснено	Рядко е прекалено притеснено	Никога не е прекалено притеснено
3.12. Активно търси контакт със значим възрастен	н.п.	Никога не търси активно контакт	Понякога търси активно контакт	Обикновено го прави	Винаги го прави
3.13. Не му е трудно да осъществява визуален контакт с възрастни	н.п.	Винаги му е трудно	Понякога му е трудно	Рядко му е трудно	Никога не му е трудно
3.14. Търси утешение от обгрижващия	н.п.	Никога не търси утешение	Понякога търси	Обикновено/ често търси	Винаги търси
3.15. Държи се подходящо за възрастта си на обществени места Например: децата се държат като истински бебета или като по-големи деца	н.п.	Не се държи подходящо	Понякога се държи неподходящо	Обикновено се държи подходящо за възрастта си	Винаги се държи подходящо за възрастта си

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Контролиране на физиологичните нужди					
Оценки/показатели	Н/П	1	2	3	4
4.1. Не се напишква през нощта (и когато спи през деня)	н.п.	Често се напишква през нощта	Понякога се напишква	Рядко	Никога
4.2. Не се напишква през деня (когато е будно)	н.п.	Често се напишква в гащичките през деня	Понякога се напишква в гащичките през деня	Рядко се напишква в гащичките през деня	Никога
4.3. Не се нааква	н.п.	Често се нааква в гащичките	Понякога	Рядко	Никога
Развитие на съвестта					
4.4. Съжалява след проявено агресивно отношение или жестокост	н.п.	Никога не показва искрено съжаление	Понякога показва искрено съжаление	Обикновено съжалява искрено	Винаги съжалява искрено
4.5. Изпитва чувство на вина, съответстващо на ситуацията, при нарушаване на правила	н.п.	Никога не го прави	Понякога го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави

4.6. Не прехвърля вината върху другите – не казва „не бях аз виновен, друг го направи“	н.п.	Винаги прехвърля вината/ Никога не прехвърля вината	Често прехвърля вината	Понякога прехвърля вината	Много рядко прехвърля вината
Самочувствие					
4.7. Изпитва удовлетворение от добре изпълнени задачи Например: Ако детето нарисова рисунка - няма да е доволно и я скъсва веднага след като я е нарисувало, защото не я харесва.	н.п.	Никога не е доволно	Понякога е доволно	Обикновено е удовлетворено	Винаги е удовлетворено
4.8. Изпробва нови неща Напр. играчки, предмети	н.п.	Отказва да изпробва нови неща	Не е много склонно да изпробва, но може да бъде убедено	Обича да изпробва	Винаги изпробва
4.9. Проявява инициатива	н.п.	Никога не проявява инициатива	Понякога го прави	Обича да проявява инициатива	Винаги го прави
4.10. Изразява желанията си и прави собствен избор	н.п.	Никог а не го прави	Понякога го прави	Често го прави	Винаги го прави
4.11. Не проявява ревност и/ или завист	н.п.	Винаги проявява ревност или никога не проявява ревност	Много често проявява ревност	Понякога проявява ревност	Много рядко проявява ревност
4.12. Приема похвали и окуражаване	н.п.	Не може да приема	Понякога приема	Обикновено приема	Винаги приема
Взаимоотношения с другите					
4.13. Доверява се на другите в подходяща степен	н.п.	Проявява безразборна	Понякога проявява	Много рядко проявява безразборна	Никога не проявява безразборна

		привързаност – напр. може да тръгне с непознат	безразборна привързаност	привързаност	привързаност
4.14. Знае, че не може да се справя само във всички ситуации и приема другите да му помагат	н.п.	Има нужда да държи под контрол всички ситуации и не може да приеме някой друг да му помага	Понякога има нужда да държи под контрол всички ситуации и понякога не може да приеме някой друг да му помага	Много рядко има нужда държи под контрол ситуации и обикновено може да приеме някой друг да му помага	Няма нужда да държи под контрол ситуации и когато е уместно, може да приеме някой друг да му помага
4.15. Приема промени в ежедневния ритъм с подкрепа от възрастен	н.п.	Въобще не може да приема промени	Рядко може да приема промени	Обикновено добре приема промени с предоствената му подкрепа	Винаги добре приема промени с предоствената му подкрепа
4.16. Участва в групови дейности	н.п.	Никога не участва	Рядко участва	Обикновено	Винаги
4.17. Показва открити предпочитания към значим възрастен	н.п.	Никога не показва открити предпочитания към значим възрастен	Рядко показва	Обикновено показва открити предпочитания към значим възрастен	Винаги показва открити предпочитания
Изразяване на емоции					
4.18. Може да разпознава чувствата на другите	н.п.	Никога не е може да разпознава чувствата на другите	Понякога може да ги разпознава	Обикновено може да ги разпознава	Винаги може да ги разпознава
4.19. Усмивва се, когато е уместно, с подходящото изражение на лицето	н.п.	Винаги има „фалшива усмивка” на лицето си	Понякога използва „фалшива усмивка”	Рядко използва „фалшива усмивка”	Никога не използва „фалшива усмивка” и се усмивва, когато е уместно, с подходящо изражение на лицето

4.20. Плаче, когато е уместно	н.п.	Винаги плаче прекалено дълго или не плаче въобще	Понякога плаче прекалено дълго или понякога не плаче въобще	Обикновено плаче уместно и подходящо според нещастieto, което се е случило	Винаги плаче уместно
4.21. Не се клати напред-назад и / или не си удря главата	н.п.	Често се клати напред-назад и си удря главата	Понякога се клати напред-назад и си удря главата	Много рядко се клати напред-назад и си удря главата	Никог а не се клати напред – назад и не си удря главата
4.22. Не се тъпче с храна	н.п.	Често се тъпче с храна	Понякога се тъпче с храна	Много рядко се тъпче с храна	Никога не се тъпче с храна
Поведение въщи					
4.23. Помага с домакинската работа въщи	н.п.	Никога не иска да помага и не може да бъде убедено	Прави го, но само когато му се напомня	Децата между 4 и 6 г. обикновено го правят с желание	Прави го с желание на по-ранна възраст (преди 4 год.)
4.24. Не руши и не чупи въщи (Има се предвид умишлено)	н.п.	Руши и чупи въщи	Понякога руши и чупи въщи	Много рядко руши и чупи	Никога не руши и не чупи въщи
4.25. Грижи се за собствените си вещи	н.п.	Никога не се грижи за собствените си вещи	Много рядко се грижи	Обикновено се грижи за собствените си вещи	Винаги се грижи за собствените си вещи
4.26. Лесно се придумва да си ляга вечер	н.п.	Никога не може да бъде придумано	Има нужда от значителна помощ, за да се съгласи да си легне вечер	Има нужда от известна помощ, за да си легне	Лесно се придумва да си легне
4.27. Спи непробудно нощем	н.п.	Често се буди нощем	Понякога се буди нощем	Рядко се буди нощем	Никога не се буди нощем
4.28 Спи без кошмари и нощни страхове	н.п.	Често има кошмари	Понякога има кошмари	Рядко има кошмари	Никога няма кошмари

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 7-11 години

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близо до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Общи двигателни умения

1.1. Може да скача на въже	н.п.	1	2	3	4
1.2. Може да скача на един крак продължително	н.п.	1	2	3	4
1.3. Може да кара колело (ако детето няма колело не се поставя оценка)	н.п.	1	2	3	4
1.4. Може да играе на „дама“ (играта, при която се чертае с тебешир и се скача)	н.п.	1	2	3	4
1.5. Може да хвърля и хваща топка	н.п.	1	2	3	4
1.6. Може да рита топка	н.п.	1	2	3	4

Умения за самообслужване

1.7. Може да се къпе самó, без помощта на възрастен	н.п.	1	2	3	4
1.8. Може да ходи до тоалетна самó през нощта	н.п.	1	2	3	4
1.9. Знае кога е безопасно да пресече улицата	н.п.	1	2	3	4
1.10. Може да използва нож и вилница правилно	н.п.	1	2	3	4
1.11. Не се напишква през нощта (и когато спи през деня)	н.п.	1	2	3	н.п.
1.12. Не се нааква	н.п.	1	2	3	н.п.

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Любознателност и интерес към ученето

Важно: Да се съобрази с това в кой клас е детето!!!!!!

2.1. Може да се концентрира за повече от 10 минути върху поставена задача	н.п.	1	2	3	4
2.2. Способно е да се концентрира върху поставена задача за по-дълъг период от време (40 минути)	н.п.	1	2	3	4
2.3. Проявява интерес към миналото си	н.п.	1	2	3	4
2.4. Проявява интерес към гатанки	н.п.	1	2	3	4

Математически умения

2.5. Може да събира и изважда до 10	н.п.	1	2	3	4
2.6. Може да събира и изважда до 20	н.п.	1	2	3	4
2.7. Може да събира и изважда до 100	н.п.	1	2	3	4

2.8. Може да събира и изважда двойки двуцифрени и трицифрени числа	н.п.	1	2	3	4
2.9. Може да умножава и дели с числата от 1 до 10	н.п.	1	2	3	4
2.10. Може да чете и пише правилни дробни	н.п.	1	2	3	4
2.11. Може да умножава две двуцифрени числа	н.п.	1	2	3	4
Подреждане и измерване					
2.12. Може да изброи месеците в правилна последователност	н.п.	1	2	3	4
2.13. Може да планира (да изразява последователността на действията си за определен период от време)	н.п.	1	2	3	4
2.14. Знае връзката между минало, настояще и бъдеще	н.п.	1	2	3	4
2.15. Може да класифицира, идентифицира и подрежда информация (може да каже кога дадени предмети са от една група – напр. транспортни средства, зеленчуци, плодове и т.н.)	н.п.	1	2	3	4
2.16. Познава и казва часа на обикновен часовник (със стрелки)	н.п.	1	2	3	4
2.17. Знае малките размери за дължина (см), и големите мерки за тегло (кг)	н.п.	1	2	3	4
2.18. Знае големите размери за дължина (дм, м, км) и малките мерки за тегло (гр)	н.п.	1	2	3	4
Езикови умения, грамотност, умения за разбиране					
2.19. Може да пише думи и кратки изречения (края на първи клас)	н.п.	1	2	3	4
2.20. Може да пише кратки текстове (втори клас)	н.п.	1	2	3	4
2.21. Може да чете кратки текстове (края на първи клас)	н.п.	1	2	3	4
2.22. Разбира разликата между истина и измислица, напр. в популярната детска книжка „Пипи дългото чорапче“	н.п.	1	2	3	4
2.23. Чете изразително, с подходяща интонация, като има предвид пунктуацията – напр. при запетайте прави пауза	н.п.	1	2	3	4
2.24. Може да използва описателни прилагателни, за да опише характер, настроение или герой от приказките	н.п.	1	2	3	4
2.25. Обсъжда характери на различни герои – напр. как са представят и защо се държат по определен начин	н.п.	1	2	3	4

Comment [[1]: Какво е това?

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ

Взаимодействие с други деца

3.1. Има един или двама много близки приятели („най-добри приятели“), от същия пол и възраст	н.п.	1	2	3	4
3.2. Детето е част от значима за него група	н.п.	1	2	3	4
3.3. Не проявява физическа агресия и не се бие с другите деца	н.п.	1	2	3	4
3.4. Обича да работи и играе с другите	н.п.	1	2	3	4
3.5. Не участва в сексуални игри с други деца <i>Тук не става въпрос за нормалния интерес на децата към различията на половете, а когато детето прави опити за осъществяване / или осъществява сексуални контакти с други деца.</i>	н.п.	1	2	3	4

Взаимодействие с възрастни

3.6. Изпробва докъде може да стигне във взаимоотношенията си с възрастните, съпротивлява се по-малко, когато е помолено да направи нещо и казва „Не е честно“, но го прави (нормално е детето да изпробва границата, но не и да се противопоставя винаги)	н.п.	1	2	3	4
3.7. Не се държи прекалено приятелски с непознати (не разговаря с непознати в магазина или на други обществени места)	н.п.	1	2	3	4
3.8. Не му е трудно да осъществява визуален контакт с възрастни	н.п.	1	2	3	4
3.9. Разговоря с възрастни без да се притеснява	н.п.	1	2	3	4
3.10. Държи се подходящо за възрастта си на обществени места	н.п.	1	2	3	4
3.11. Активно търси взаимодействие със значим възрастен	н.п.	1	2	3	4
3.12. Предлага помощ (на учители, родители, по-малки деца)	н.п.	1	2	3	4
3.13. Може да направи покупка в магазин	н.п.	1	2	3	4

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ

Развитие на съвестта

4.1. Съжалява след проявено агресивно отношение или жестокост	н.п.	1	2	3	4
4.2. Изпитва чувство на вина, съответстващо на ситуацията, при нарушаване на правила	н.п.	1	2	3	4
4.3. Не прехвърля вината върху другите – не казва „не бях аз виновен, друг го направи“	н.п.	1	2	3	4
4.4. Показва състрадание, ако някой е наранен или разстроен	н.п.	1	2	3	4

Самочувствие					
4.5. Демонстрира увереност в собствените си способности (не казва „не зная”, „не мога”)	н.п.	1	2	3	4
4.6. Гордо е с постиженията си (напр. когато се справя добре в училище)	н.п.	1	2	3	4
4.7. Обича да изпробва нови неща, задачи	н.п.	1	2	3	4
4.8. Представя нови идеи и поема инициатива пред връстници и възрастни	н.п.	1	2	3	4
4.9. Изразява желанията си и прави собствен избор	н.п.	1	2	3	4
Взаимоотношения с другите					
4.10. При игра иска да спечели на всяка цена, дори би променило правилата, за да го постигне	н.п.	1	2	3	4
4.11. Включва се в занимания извън дома (хоби, спорт)	н.п.	1	2	3	4
4.12. Участва в групови дейности	н.п.	1	2	3	4
4.13. Доверява се на другите в подходяща степен	н.п.	1	2	3	4
4.14. Знае, че не може да контролира всяка една ситуация и приема другите да му помагат	н.п.	1	2	3	4
4.15. Приема промени в ежедневието с подкрепа от възрастен (пътуване, започване на училище, преместване в нов клас, идване на ново дете в групата и т.н.)	н.п.	1	2	3	4
4.16. Показва открити предпочитания към значим възрастен	н.п.	1	2	3	4
Изразяване на емоции					
4.17. Усмивката му е искрена	н.п.	1	2	3	4
4.18. Изразява съчувствие към чувствата на другите	н.п.	1	2	3	4
4.19. Способно е да се контролира и да изразява агресията си с думи	н.п.	1	2	3	4
Поведение въщи					
4.20. Обича да помага с домакинската работа въщи	н.п.	1	2	3	4
4.21. Не руши и не чупи въщи (има се предвид умишлено)	н.п.	1	2	3	4
4.22. Грижи се за собствените си вещи	н.п.	1	2	3	4
4.23. Спи без кошмари и нощни страхове	н.п.	1	2	3	4

Инструмент за оценка на детското развитие за възрастова група от 7-11 години

Насоки за оценяване

Неприложимо:

Оценката „н.п.“ е за индикатори, които се отнасят за конкретна възраст. Детето трябва да бъде оценено с „н.п.“, когато индикатора не е приложен за неговата възраст. Това означава, че информацията не е значима за настоящата оценка на детското развитие.

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Показва изключително голямо изоставане в развитието за възрастта	1
Показва известно изоставане в развитието за възрастта	2
Показва нормално (близко до средното) развитие за възрастта	3
Показва по-високо от средното развитие за възрастта	4

Например: „Може да използва въже за скачане”. Това е нещо, което се предполага, че детето може да прави на възраст между 7 и 8 години.

- Ако детето е на възраст между 7 и 8 год. и може да прави това, тогава то показва нормално (близко до средното) развитие. Оценката тук ще бъде **3**.
- Ако детето е на възраст между 7 и 8 год. и не може да прави това, тогава то показва известно изоставане в развитието и трябва да бъде оценено с **2**.
- Ако детето е по-голямо, над 8 г. и все още не може да прави това, тогава то показва изключително голямо изоставане в развитието и ще бъде оценено с **1**.
- Но ако детето е по-голямо от 8 г. и може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката тук ще бъде „н.п.”
- Ако детето е по-малко от 7 и може да прави това, тогава то показва по-високо от средното за възрастта развитие. Оценката ще бъде **4**.
- Но, ако детето е по-малко от 7 и не може да го прави, тогава това не е неочаквано и съответно не е приложимо за настоящото оценяване. Оценката ще бъде „н.п.”

Логиката трябва да бъде следвана за всеки един от показателите, които зависят от възрастта.

Забележка: когато е вписано възраст между 7 и 8 г. се има предвид до навършване на 8 г.

1. ФИЗИЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Общи двигателни умения					
Показатели	Н.п.	1	2	3	4
1.1. Може да използва въже за скачане	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и може да го прави
1.2. Може да скача на един крак продължително	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и може да го прави
1.3. Може да кара колело (ако детето няма колело не се поставя оценка)	н.п.	Ако детето е над 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
1.4. Може да играе на „дама” (играта, при която се чертае с тебешир и се скача)	н.п.	Ако детето е над 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
1.5. Може да хвърля и хваща топка	н.п.	Ако детето е над 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
1.6. Може да рита топка	н.п.	Ако детето е над 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 10 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
Умения за самообслужване					
1.7. Може да се къпе само, без помощта на възрастен	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и може да го прави
1.8. Може да ходи до тоалетна самó през нощта	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и може да го прави
1.9. Знае кога е безопасно да	н.п.	Ако детето е над 9 г. и	Ако детето е между 7 и	Ако детето е между 7 и	Ако детето е по-

пресече улицата		не знае	9 г. и не знае	9 г. и знае	малко от 7г. и знае
1.10. Може да използва нож и вилица правилно	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и може да го прави
1.11. Не се напишква през нощта (и когато спи през деня)	н.п.	Често се напишква през нощта	Понякога се напишква	Никога не се напишква	н.п.
1.12. Не се нааква	н.п.	Често се нааква в гащичките	Понякога	Никога не се нааква	н.п.

2. ИНТЕЛЕКТУАЛНО РАЗВИТИЕ

Любознателност и интерес към ученето **Важно: Да се съобрази с това в кой клас е детето!!!!!!**

Показатели	н.п.	1	2	3	4
2.1. Може да се концентрира за повече от 10 минути върху поставена задача	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и може да го прави
2.2. Способно е да се концентрира върху поставена задача за по-дълъг период от време (40 минути)	н.п.	Ако детето е над 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 9г. и може да го прави
2.3. Проявява интерес към миналото си	н.п.	Ако детето е над 10 г. и не го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и не го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и го прави	Ако детето е по-малко от 9г. и го прави
2.4. Проявява интерес към гатанки	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и го прави
Математически умения					
2.5. Може да събира и изважда до 10	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7г. и може да го прави
2.6. Може да събира и изважда до 20	н.п.	Ако детето е над $8^{1/2}$ г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и $8^{1/2}$ г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и $8^{1/2}$ и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
2.7. Може да събира и изважда до 100	н.п.	Ако детето е над 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между $8^{1/2}$ и 9 г. и не може да	Ако детето е между $8^{1/2}$ и 9 може да го	Ако е по-малко от $8^{1/2}$ г. и може да го

			го прави	прави	прави
2.8. Може да събира и изважда двойки двуцифрени и трицифрени числа	н.п.	Ако детето е над 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и може да го прави	Ако е по-малко от 9 г. и може да го прави
2.9. Може да умножава и дели с числата от 1 до 10	н.п.	Ако детето е над $9^{1/2}$ г. и не може да го прави	Ако детето е между $8^{1/2}$ и $9^{1/2}$ г. и не може да го прави	Ако детето е между $8^{1/2}$ и $9^{1/2}$ г. и може да го прави	Ако е по-малко от $8^{1/2}$ г. и може да го прави
2.10. Може да чете и пише правилни дроби	н.п.	Ако детето е над 11 г. и не може да го прави	Ако детето е между 10 и 11 г. и не може да го прави	Ако детето е между 10 и 11 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 10 г. и може да го прави
2.11. Може да умножава две двуцифрени числа	н.п.	Ако детето е над 11 г. и не може да го прави	Ако детето е между 10 и 11 г. и не може да го прави	Ако детето е между 10 и 11 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 10 г. и може да го прави
Подреждане и измерване					
2.12. Може да изброи месеците в правилна последователност	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7 г. и може да го прави
2.13. Може да планира (да изразява последователността на действията си за определен период от време)	н.п.	Ако детето е над 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 10 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7 г. и може да го прави
2.14. Знае връзката между минало, настояще и бъдеще	н.п.	Ако детето е над 9 г. и не знае	Ако детето е между 7 и 9 г. и не знае	Ако детето е между 7 и 9 г. и знае	Ако детето е по-малко от 7 г. и знае
2.15. Може да класифицира, идентифицира и подрежда информация (може да каже кога дадени предмети са от една група – напр. транспортни средства, зеленчуци, плодове и т.н.)	н.п.	Ако е над 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 10 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7 г. и може да го прави
2.16. Познава и казва часа на обикновен часовник (със стрелки)	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не може да каже часа с точност до 15 мин. Ако детето е над 9 г. и не може да каже часа с точност до 5 мин.	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да каже часа с точност до 15 мин. Ако детето е между 8 и 9 г. и не може да каже часа с точност до 5	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да каже часа с точност до 15 мин. Ако детето е между 8 и 9 г. и може да каже часа с точност до 5	Ако детето по-малко от 7 г. и може да каже часа с точност до 15 мин. Ако детето по-малко от 8 г. и може да каже часа с точност

		Ако детето е над 10г. и не може да каже часа точно	мин. Ако детето е между 9-10г. и не може да каже часа точно	мин. Ако детето е между 9-10г. и може да каже часа точно	до 5 мин. Ако детето по-малко от 9 г. и може да каже часа точно
2.17. Знае малките размери за дължина (см), и големите мерки за тегло (кг)	н.п.	Ако е над 8 г. и не го знае	Ако детето е между 7 и 8 г. и не го знае	Ако детето е между 7 и 8 г. и го знае	Ако детето по-малко от 7 г. и го знае
2.18. Знае големите размери за дължина (дм, м, км) и малките мерки за тегло (гр)	н.п.	Ако е над 9 г. и не го знае	Ако детето е между 8 и 9 г. и не го знае	Ако детето е между 8 и 9 г. и го знае	Ако детето е по-малко от 8 г. и го знае
Езикови умения, грамотност, умения за разбиране					
2.19. Може да пише думи и кратки изречения (края на първи клас)	н.п.	Ако детето е над 8 ^{1/2} г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 8 ^{1/2} г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 8 ^{1/2} и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
2.20. Може да пише кратки текстове (втори клас)	н.п.	Ако е над 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 9 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
2.21. Може да чете кратки текстове (края на първи клас)	н.п.	Ако детето е над 8 ^{1/2} г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 8 ^{1/2} г. и не може да го прави	Ако детето е между 8 и 8 ^{1/2} и може да го прави	Ако детето е по-малко от 8 г. и може да го прави
2.22. Разбира разликата между истина и измислица, напр. в популярната детска книжка „Пипи дългото чорапче”	н.п.	Ако е над 9 г. и не разбира	Ако детето е между 8 и 9 г. и не разбира	Ако детето е между 8 и 9 г. и разбира	Ако детето е по-малко от 8 г. и разбира
2.23. Чете изразително, с подходяща интонация, като има предвид пунктуацията – напр. при запетайте прави пауза	н.п.	Ако е над 10 г. и не го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и не го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и го прави	Ако детето е по-малко от 9 г. и го прави
2.24. Може да използва описателни прилагателни, за да опише характер, настроение или герой от приказките	н.п.	Ако е над 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и не може да го прави	Ако детето е между 9 и 10 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 9 г. и може да го прави

2.25. Обсъжда характери на различни герои - как са представят и защо се държат по определен начин	н.п.	Ако е над 11 г. и не може да го прави	Ако детето е между 10 и 11 г. и не може да го прави	Ако детето е между 10 и 11 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 10 г. и може да го прави
---	------	---------------------------------------	---	--	---

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значително изоставане в социалните умения	1
Има известно изоставане в социалните умения	2
Социалните умения са близки до средните за възрастта	3
Социалните умения са по-развити спрямо възрастта	4

3. РАЗВИТИЕ НА СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ					
Взаимодействие с други деца					
Показатели	н.п.	1	2	3	4
3.1. Има един или двама много близки приятели („най-добри приятели“), от същия пол и възраст	н.п.	Ако детето е над 8 г. и няма „добри“ приятели	Ако детето е между 7 и 8 г. и няма „добри“ приятели	Ако детето е между 7 и 8 г. и има „добри“ приятели	Ако детето е по-малко от 7 г. и има „добри“ приятели
3.2. Детето е част от значима за него група	н.п.	Ако детето е над 9 г. и не е част от група	Ако детето е между 8 и 9 г. и не е част от група	Ако детето е между 8 и 9 г. и е част от група	Ако детето е по-малко от 8 г. и част от група
3.3. Не проявява физическа агресия и не се бие с другите деца	н.п.	Винаги се бие	Обикновено се бие	Рядко се бие	Никога не се бие
3.4. Обича да работи и играе с другите	н.п.	Никога не го прави	Рядко го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави
3.5. Не участва в сексуални игри с други деца <i>Тук не става въпрос за нормалния интерес на децата към различията на половете, а когато детето прави опити за</i>	н.п.	Често участва	Понякога го прави	Обикновено не участва	Никога не участва

<i>осъществяване / или осъществява сексуални контакти с други деца.</i>					
Взаимодействие с възрастни					
3.6. Изпробва докъде може да стигне във взаимоотношенията си с възрастните, съпротивлява се по-малко , когато е помолено да направи нещо и казва „Не е честно”, но го прави (нормално е детето да изпробва границата, но не и да се противопоставя винаги)	н.п.	Винаги се противопоставя	Започва да изпробва или не се противопоставя винаги	Често го прави	Понякога го прави
3.7. Не се държи прекалено приятелски с непознати (не заговаря и не пипа чужди хора в магазин или други обществени места)	н.п.	Винаги или никога се държи прекалено приятелски с непознати	Често се държи прекалено приятелски с непознати	Понякога се държи приятелски с непознати	Много рядко се държи прекалено приятелски с непознати
3.8. Не му е трудно да осъществява визуален контакт с възрастни		Винаги му е трудно	Понякога му е трудно	Рядко му е трудно	Никога не му е трудно
3.9. Разговоря с възрастни без да се притеснява	н.п.	Никога	Рядко	Обикновено	Винаги
3.10. Държи се подходящо за възрастта си на обществени места	н.п.	Не се държи подходящо	Понякога се държи неподходящо	Обикновено се държи подходящо за възрастта си	Винаги се държи подходящо за възрастта си
3.11. Активно търси взаимодействие със значим възрастен	н.п.	Никога не търси активно контакт	Понякога търси активно контакт	Обикновено го прави	Винаги го прави
3.12. Предлага помощ (на учители, родители, по-малки деца)	н.п.	Никога не предлага помощ	Рядко предлага помощ	Обикновено предлага помощ	Винаги предлага помощ
3.13. Може да направи покупка в магазин	н.п.	Ако е над 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не може да го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и може да го прави	Ако детето е по-малко от 7 г. и може да го прави

Описание на оценката	Оценка
Не е приложимо за оценяваното дете	н.п.
Има значителни поведенчески проблеми	1
Има известни поведенчески проблеми	2
Няма особени поведенчески проблеми	3
Поведенческото развитие е напреднало за възрастта	4

4. ПОВЕДЕНЧЕСКО РАЗВИТИЕ					
Развитие на съвестта					
Показатели	н.п.	1	2	3	4
4.1. Съжалява след проявено агресивно отношение или жестокост	н.п.	Никога не показва искрено съжаление	Рядко показва искрено съжаление	Обикновено съжалява искрено	Винаги съжалява искрено
4.2. Изпитва чувство на вина, съответстващо на ситуацията, при нарушаване на правила	н.п.	Никога не го прави	Рядко го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави
4.3. Не прехвърля вината върху другите – не казва „не бях аз виновен, друг го направи“	н.п.	Винаги прехвърля вината/ Никога не прехвърля вината	Често прехвърля вината	Понякога прехвърля вината	Много рядко прехвърля вината
4.4. Показва състрадание, ако някой е наранен или разстроен		Никога не показва състрадание	Рядко показва състрадание	Обикновено показва състрадание	Винаги показва състрадание
Самочувствие					
4.5. Демонстрира увереност в собствените си способности (не казва „не зная“, „не мога“)	н.п.	Никога не демонстрира увереност	Рядко демонстрира увереност	Обикновено демонстрира увереност	Винаги демонстрира увереност
4.6. Гордо е с постиженията си (напр. когато се справя добре в училище)	н.п.	Никога не е	Рядко е	Обикновено е	Винаги е
4.7. Обича да изпробва нови	н.п.	Никога не го	Рядко го прави	Обикновено го прави	Обича да го прави

неща, задачи		прави			
4.8. Представя нови идеи и поема инициатива пред връстници и възрастни		Никога не го прави	Рядко го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави
4.9. Изразява желанията си и прави собствен избор		Никога не го прави	Понякога го прави	Често го прави	Винаги го прави
Взаимоотношения с другите					
4.10. При игра иска да спечели на всяка цена, дори би променило правилата, за да го постигне	н.п.	Ако детето е над 8 г. и не го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и не го прави	Ако детето е между 7 и 8 г. и го прави	Ако детето е по-малко от 7 г. и го прави
4.11. Включва се в занимания извън дома (хоби, спорт)	н.п.	Ако детето е над 8 г. и няма занимания извън дома	Ако детето е между 7 и 8 г. и няма занимания извън дома	Ако детето е между 7 и 8 г. и има занимания извън дома	Ако детето е по-малко от 7 г. и има занимания извън дома
4.12. Участва в групови дейности	н.п.	Никога не участва	Рядко участва	Обикновено участва	Винаги участва
4.13. Доверява се на другите в подходяща степен	н.п.	Проявява безразборна привързаност – напр. може да тръгне с непознат	Понякога проявява безразборна привързаност	Много рядко проявява безразборна привързаност	Никога не проявява безразборна привързаност
4.14. Знае, че не може да контролира всяка една ситуация и приема другите да му помагат	н.п.	Има нужда да държи под контрол всяка ситуация и не може да приеме някой друг да му помага	Понякога има нужда да държи под контрол ситуацията и понякога не може да приеме някой друг да му помага	Много рядко има нужда да контролира ситуацията и обикновено може да приеме някой друг да му помага	Няма нужда да контролира ситуацията и когато е уместно, може да приеме някой друг да му помага
4.15. Приема промени в ежедневния ритъм с подкрепа от възрастен (пътуване, започване на училище, преместване в нов клас,	н.п.	Въобще не може да приема промени	Рядко може да приема промени, въпреки	Обикновено добре приема промени с предоствената му подкрепа	Винаги добре приема промени с предоствената му подкрепа

идване на ново дете в групата и т.н.)			подкрепата		
4.16. Показва открити предпочитания към значим възрастен		Никога не показва открити предпочитания към значим възрастен	Рядко показва	Обикновено показва открити предпочитания към значим възрастен	Винаги показва открити предпочитания
Изразяване на емоции					
4.17. Усмивката му е искрена	н.п.	Рядко е	Понякога е	Обикновено е	Винаги е
4.18. Изразява съчувствие към чувствата на другите	н.п.	Никога не го прави	Рядко го прави	Обикновено го прави	Винаги го прави
4.19. Способно е да се контролира и да изразява агресията си с думи	н.п.	Ако детето е над 10 г. и изразява отрицателните си емоции чрез физическа агресия, а не с думи	Ако детето е между 9 и 10 г. и не може да изразява отрицателните си емоции с думи/преобладава физическата агресия	Ако детето е между 9 и 10 г и изразява отрицателните си емоции с думи	Ако детето е по-малко от 9 и изразява отрицателните си емоции с думи
Поведение вкъщи					
4.20. Обича да помага с домакинската работа вкъщи	н.п.	Никога не иска да помага и не може да бъде убедено	Прави го, но само когато му се напомня	Обикновено го прави с желание	Обича да помага в къщи
4.21. Не руши и не чупи вкъщи (има се предвид умишлено)	н.п.	Руши и чупи вкъщи	Понякога руши и чупи вкъщи	Много рядко руши и чупи	Никога не руши и не чупи вкъщи
4.22. Грижи се за собствените си вещи	н.п.	Никога не се грижи за собствените си вещи	Много рядко се грижи	Обикновено се грижи за собствените си вещи	Винаги се грижи за собствените си вещи
4.23. Спи без кошмари и нощни страхове	н.п.	Често има кошмари	Понякога има кошмари	Рядко има кошмари	Никога няма кошмари

